

**AKADEMIA
OBRONY NARODOWEJ**

AON 5440/2002

Marian MICHAŁEC

**POGLĄDY NA UŻYCIĘ
SIŁ POWIETRZNYCH
FEDERACJI ROSYJSKIEJ**

55434

WARSZAWA

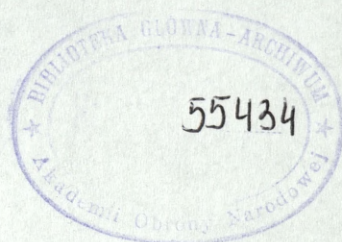
2002

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

WYDZIAŁ LOTNICTWA I OBRONY POWIETRZNEJ

AON 5440/02

Marian MICHAŁEC

**POGLĄDY NA UŻYCIE
SIŁ POWIETRZNYCH
FEDERACJI ROSYJSKIEJ**

WARSZAWA

2002

Druk i oprawa: Akademia Obrony Narodowej – Wydział Wydawniczy, zam. nr 1096/2002

SPIS TREŚCI

WSTĘP	5
1. REFORMA WOJSKOWA W ROSJI ORAZ MIEJSCE I ROLA SIŁ POWIETRZNYCH W STRUKTURZE ORGANIZACYJNEJ I FUNKCJONALNEJ SIŁ ZBROJNYCH ROSJI	6
1.1. STRUKTURA ORGANIZACYJNA VVS FR	10
1.2. PLANOWANE KIERUNKI DZIAŁAŃ I ROZWOJU VVS	14
1.2.1. SYSTEM DOWODZENIA	14
1.2.2. LOTNICTWO STRATEGICZNE	15
1.2.3. LOTNICTWO TRANSPORTOWE	16
1.2.4. LOTNICTWO TAKTYCZNE (BOMBOWE, SZTURMOWE, ROZPOZNAWCZE I SPECJALNE)	16
1.2.5. LOTNICTWO MYŚLIWSKIE	17
1.2.6. WOJSKA RAKIETOWE OBRONY POWIETRZNEJ	18
1.2.7. WOJSKA RADIOTECHNICZNE	19
1.2.8. SYSTEMY ZABEZPIECZENIA	19
1.2.9. ZAPLECZE NAUKOWO-BADAWCZE	19
2. WOJNA I JEJ POWIETRZNO-KOSMICZNY ASPEKT W UJĘCIU DOKUMENTÓW NORMATYWNYCH FR	21
3. OPERACJE POWIETRZNE W NOWYM UJĘCIU	27
3.1. CHARAKTERYSTYKA CELÓW OPERACJI POWIETRZNYCH	33
3.2. CHARAKTERYSTYKA POJĘCIA PANOWANIE W POWIETRZU	37

3.3.	KRYTERIA OSIĄGANIA CEŁÓW OPERACJI POWIETRZNYCH	40
3.4.	OPERACJE POWIETRZNE VVS FR	43
3.5.	POZOSTAŁE FORMY UŻYCIA VVS FR	48
4.	WYBRANE TENDENCJE ROZWOJU SZTUKI OPERACYJNEJ ROSYJSKICH VVS	51
4.1.	SZTUKA OPERACYJNA VVS W ASPEKCIE POSTĘPU TECHNICZNEGO	51
4.2.	OPERACJE ZABEZPIEZAJĄCE I ROZPOZNAWCZO-OGNIOWE	55
	ZAKOŃCZENIE	62
	BIBLIOGRAFIA	64

WSTĘP

Od przełomu lat 80-tych i 90-tych ubiegłego wieku w sytuacji polityczno-militarnej zaszły kolosalne zmiany: przede wszystkim rozpadł się Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich (ZSRR). Federacja Rosyjska (FR) jako spadkobierca ZSRR odziedziczyła po nim większość sił zbrojnych bez odpowiedniej infrastruktury, w międzyczasie zmalało niebezpieczeństwo wybuchu wojny na wielką skalę, zmienił się również sam charakter wojen. Jednocześnie wzrost pod koniec XX wieku ilości konfliktów lokalnych oraz niedawne działania NATO w Europie, wydarzenia 11. 09. 2001 w USA i pierwsza wojna antyterrorystyczna spowodowały w Rosji konieczność weryfikacji wielu poglądów na: bezpieczeństwo narodowe, istotę wojny, przygotowanie do niej i jej prowadzenie, użycie rodzajów sił zbrojnych innych wojsk oraz formacji zmilitaryzowanych w konfliktach zbrojnych. Rosjanie w rezultacie własnych studiów, doświadczeń wojennych i konfliktów zbrojnych końca XX w. doszli do wniosku, że obecnie zdobycie inicjatywy strategicznej i sukces w kampanii wojennej mogą zostać osiągnięte tylko w rezultacie aktywnych i zdecydowanych działań w przestrzeni powietrzno-kosmicznej oraz sferze informacyjnej. Uważają oni również, że siły powietrzne przekształciły się w uniwersalny, potężny, dalekosiężny, wysoce manewrowy i efektywny środek walki, predestynowany i zdolny zdominować przestrzeń powietrzno-kosmiczną, do którego należy i będzie należała wiodąca rola w zdobyciu i utrzymaniu panowania w tej przestrzeni oraz w dużym stopniu w sferze informacyjnej. Wszystko to oraz krach reform militarnych spowodowało, że w Federacji Rosyjskiej podjęto prace koncepcyjne nad całkowicie nową strukturą organizacyjno-funkcjonalną i charakterem VS (*Vooruzhjonnye Sily* (VS) – siły zbrojne). Kluczowym aspektem rozpoczętej w drugiej połowie lat 90-tych reformy jest utworzenie VS FR adekwatnych do posiadanych możliwości ekonomicznych, istniejących zagrożeń oraz zdolnych sprostać polityczno-militarnym wyzwaniom XXI w.

1. REFORMA WOJSKOWA W ROSJI ORAZ MIEJSCE I ROLA SIŁ POWIETRZNYCH W STRUKTURZE ORGANIZACYJNEJ I FUNKCJONALNEJ SIŁ ZBROJNYCH ROSJI

W latach 90-tych ubiegłego wieku w FR rozpoczęto prace badawcze celem, których było między innym opracowanie nowej organizacyjno-funkcjonalnej struktury VS. Warianty nowej struktury organizacyjno-funkcjonalnej VS wg zasady „koszt – efekt”, ze wskazaniem optymalnego rozwiązania, przedstawiono Prezydentowi FR w dniu 09. 06. 1997 r., a reforma wojskowa w Rosji nabrała wystarczająco jasnych kształtów i konkretnych treści wraz z wdrożeniem do realizacji praktycznych przedsięwzięć określonych w dekrete Prezydenta Federacji Rosyjskiej z 16.07.1997. Jednym z celów reformy było utworzenie trzech rodzajów sił zbrojnych (rsz) zamiast dotychczasowych pięciu. Rezultatem zmniejszenia ilości rsz było połączenie ówczesnych samodzielnych rodzajów sił zbrojnych VVS (*Voennovozdushnye sily* (VVS) – siły powietrzne) i VPVO (*Vojska protivovozdushnoy oborony* (VPVO) – wojska obrony powietrznej) w jeden nowy rodzaj sił zbrojnych pod starą nazwą VVS.

Głównym celem tej fuzji było i jest utworzenie jakościowo nowego rodzaju sił zbrojnych, nowych zintegrowanych VVS, o optymalnej strukturze organizacyjnej i zbalansowanym składzie bojowym, wyposażonych w nowoczesny sprzęt bojowy i uzbrojenie oraz zdolnych do realizacji defensywnych i ofensywnych zadań zarówno z użyciem broni konwencjonalnej, jak i jądrowej. Uważa się przy tym, że VVS powinny się stać najważniejszym zaczepno-obronnym rsz, podstawą powietrzno-kosmicznej obrony Rosji.

Dotychczas „stare” VVS FR przeznaczone były do rozbicia z powietrza lotniczych, lądowych i morskich zgrupowań przeciwnika, obiektów kierownictwa militarno-państwowego, obiektów potencjału militarno-ekonomicznego, systemu komunikacji, lotniczego wsparcia wojsk lądowych i sił morskich, desantowania de-

santów powietrznych, realizacji zadań transportu powietrznego wojsk i środków materialnych, prowadzenia rozpoznania powietrznego i innych. W wojnie z użyciem broni jądrowej VVS były podstawowym komponentem sił jądrowych i realizowały na zachodnioeuropejskim teatrze działań wojennych (TDW) do 75% zadań, natomiast na południowoeuropejskim TDW do 90%. W wojnie konwencjonalnej były podstawowym, dalekosiężnym środkiem ogniowym i realizowały do 50% zadań, z których 70–75% przypadało na zdobycie panowania w powietrzu.

VPVO zaś przeznaczone były do prowadzenia walki z powietrzno-kosmicznym przeciwnikiem, określenia początku jego raketowo-powietrznego uderzenia i uprzedzenia o nim, obrony administracyjno-politycznych i przemysłowo-ekonomicznych centrów (rejonów) kraju, osłony zgrupowań VS, ważniejszych obiektów militarnych i innych przed uderzeniami lotnictwa i rakiet z powietrza i kosmosu.

Uwzględniając przede wszystkim tradycje własnej sztuki wojennej, doświadczenia wojen i konfliktów zbrojnych oraz przeznaczenie i realizowane zadania „starych” VVS i VPVO określono dla nowopowstałego rodzaju sił zbrojnych nowe zadania. Obecne VVS przeznaczone są do realizacji następujących grup zadań:

- 1. Kontrola i ochrona przestrzeni powietrznej, osłona wojsk i obiektów przed uderzeniami z powietrza i kosmosu oraz rozpoznaniem z powietrza, odparcie powietrzno-kosmicznej agresji.**
- 2. Naruszenie państwowego i militarnego systemu kierowania przeciwnika, zniszczenie: lotniczych, lądowych i morskich zgrupowań przeciwnika, zgrupowań obrony powietrznej (OP), militarnych obiektów na kontynentalnych i morskich TDW.**
- 3. Wsparcie i zabezpieczenie działań wojsk własnych: rozpoznanie powietrzne, prowadzenie walki radioelektronicznej (WRE), realizacja**

zadań transportowo-desantowych, zapewnienie łączności i dowodzenia.

Twierdzi się przy tym, że w konflikcie globalnym i regionalnym udział VVS w realizacji podstawowych zadań strategicznych operacji stanowił będzie od 20 do 95% ogólnego wysiłku VS, który w większości realizowało będzie lotnictwo uderzeniowe – tablica 1¹, gdzie:

1. odparcie powietrzno-kosmicznej agresji przeciwnika,
2. zdobycie strategicznego panowania w powietrzu,
3. rozbicie zgrupowań wojsk lądowych,
4. rozbicie zgrupowań lotniczych,
5. rozbicie zgrupowań OP,
6. rozbicie zgrupowań sił morskich,
7. rozbicie odwodów strategicznych i operacyjnych,
8. naruszenie systemu komunikacji,
9. osłabienie potencjału militarno-ekonomicznego przeciwnika,
10. dezorganizacja systemu kierowania państwowo-militarnego,
11. utrzymanie najważniejszych rejonów kraju,
12. obrona systemu komunikacji i najważniejszych stref ekonomicznych.

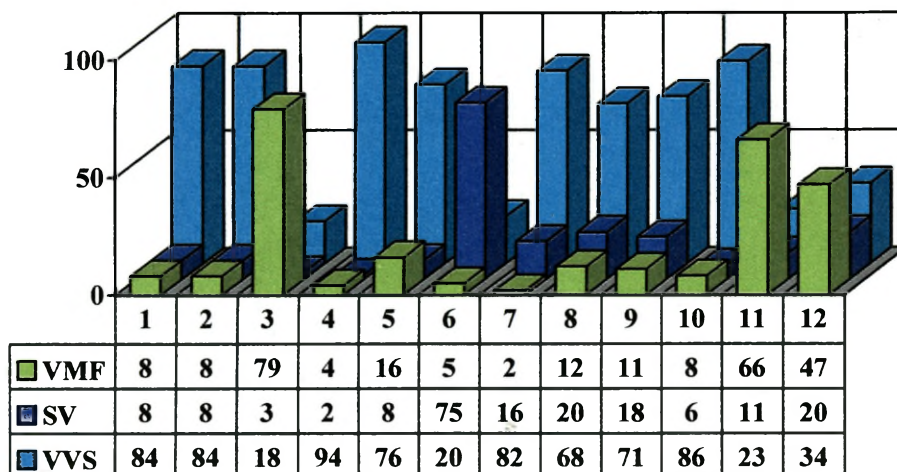
Stosowane skróty:

SV – (*Sukhoputnye vojska (SV)*) – wojska lądowe),

VMF – (*Voенno-Morskoj Flot (VMF)*) – siły morskie).

¹ V. Kozlov, *Voенno-vozdushnye sily v sovremennoj vojne*, „Voennaja Mysl”, Moskwa 1999, nr 6, s. 58.

Tabela. 1. Udział poszczególnych rodzajów VS FR w realizacji podstawowych zadań w ramach strategicznych operacji w wojnie konwencjonalnej.

Doświadczenia szkolenia operacyjnego z czasów istnienia ZSRR i ostatniego dziesięciolecia dowodzą, że do reformy VS FR udział poszczególnych sił i środków w realizacji zadań zdobycia panowania w powietrzu w trakcie operacji powietrznej na TDW wynosił: RViA (*raketnye wojska i artillerija* (RViA) – wojska raketowe i artyleria) – 35–45%, AA (*armejskaja awiacija* (AA) – lotnictwo wojsk lądowych) – 10–15%, lotnictwo szturmowe (LSz) – 5–6%, lotnictwo myśliwsko – bombowe (LMB) – do 20%, lotnictwo bombowe frontu (LBF) – do 20%. RViA oddziaływały na głębokość do 350 km, a LBF – 450 km. LSz i LMB działało na głębokości 50–200 km, natomiast wysiłek AA koncentrował się na głębokości do 60 km.

Zmiany, jakie zaszły w okresie reform VS, doprowadziły do obniżenia możliwości bojowych RViA od około półtora do dwóch razy. Tak, więc obecnie są one w stanie realizować nie więcej niż 25% zadań operacji powietrznej, a głębokość oddziaływania zmniejszyła się do 100 km (obecnie wzrasta do około 400 km). Nato-

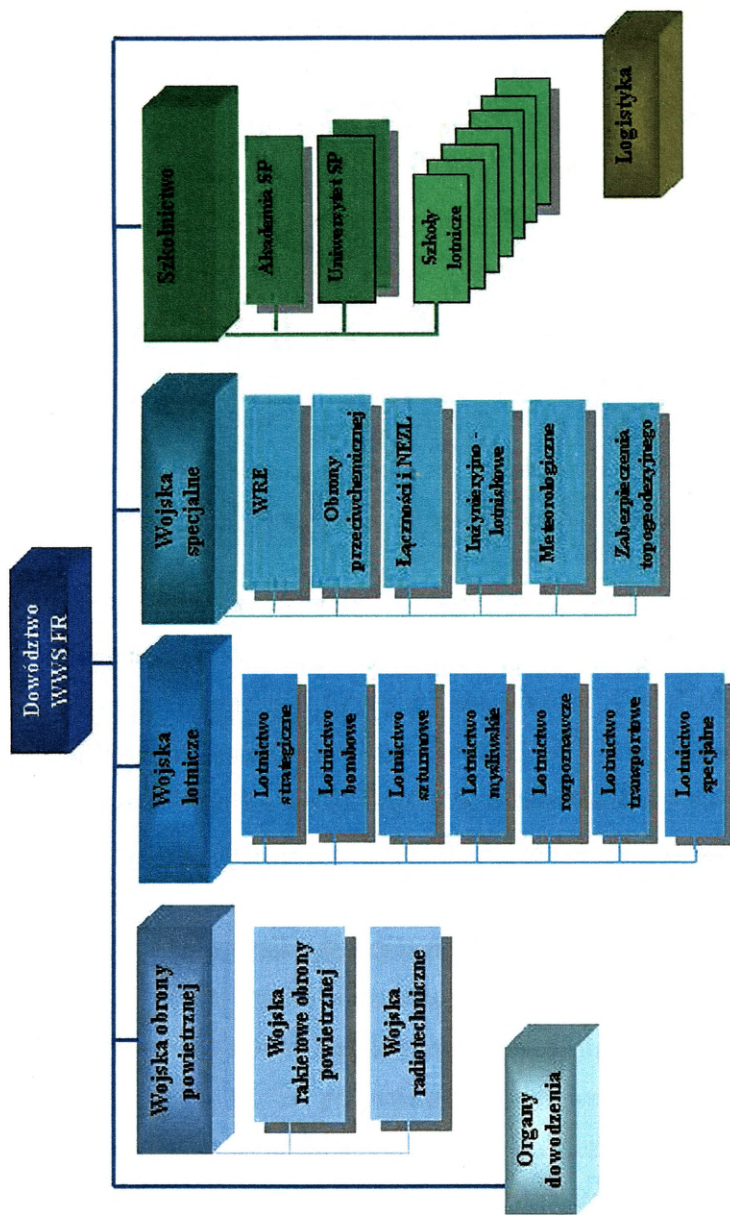
miast udział AA i LSz wzrósł do 25%. Oprócz tego, likwidacja LMB jako rodzaju lotnictwa znacznie rozszerzyła obszar działania LBF, obejmującego obszar od 70 do 450 km i przesunęła go bliżej rubieży styczości bojowej wojsk (RSBW), a zakres zadań wzrósł do 40%².

Wyżej wymienione zmiany ilościowo-jakościowe doprowadziły do przeszerzowania zadań LBF w operacjach powietrznych w początkowym okresie wojny. Upřednio podczas wykonywania pierwszego zmasowanego nalotu w operacji powietrznej LBF swój podstawowy wysiłek koncentrowało na niszczeniu lotnisk bazowania lotnictwa taktycznego. Obecnie zaś LBF, w pierwszych zmasowanych nalotach w operacji powietrznej, zostało zmuszone do wydzielenia do 50% swojego wysiłku na obezwładnienie środków systemu OP.

1.1. STRUKTURA ORGANIZACYJNA VVS FR

W rezultacie przeprowadzonych już reform powstała nowa struktura organizacyjna VVS, obejmująca: organy dowodzenia, wojska obrony powietrznej, lotnictwo, wojska specjalne, jednostki i instytucje logistyczne oraz inne organizacje. Ogólną strukturę VVS przedstawia rysunek 1. Należy jednakże podkreślić, że rozpoczęta w 1997 reforma to nadal proces ciągły, w którym raz podjęte decyzje i przyjęte rozwiązania podlegają ciągłej weryfikacji i modyfikacji.

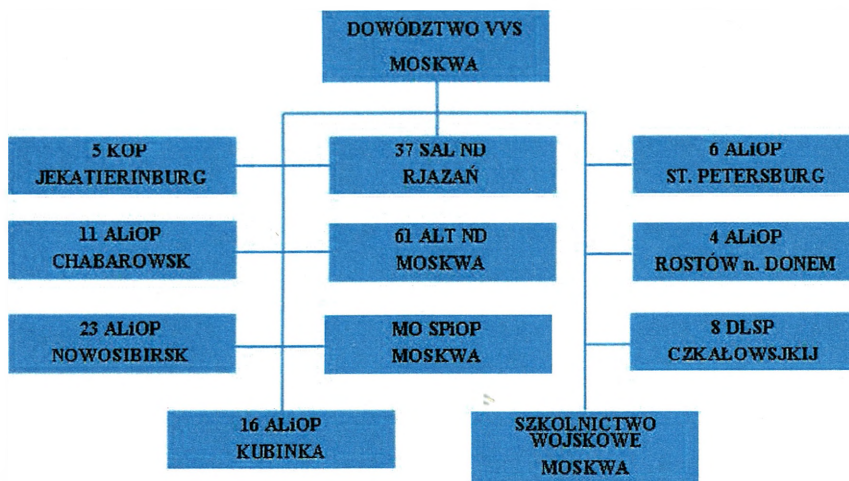
² V. Kozlov, *Voенно-vozdushnye sily...*, op. cit., s. 59..

Rys. 1. Ogólna struktura WWS FR

Analiza dostępnej literatury wskazuje, pomimo wciąż trwającej dyskusji, że w VVS FR zostaną zachowane kategorie armii lotniczych takie, jakie obowiązywały w czasach istnienia ZSRR, to znaczy: strategiczne armie lotnicze Naczelnego Dowództwa (SAL ND – podporządkowane naczelnemu dowódcy), operacyjne armie lotnicze Naczelnego Dowództwa (AL ND – podporządkowane dowódcy TDW) oraz armie lotnicze frontu (ALF – podporządkowane dowódcy okręgu wojskowego – frontu). Najostrzejszym z dyskutowanych i dotychczas nierozwiązanych ostatecznie problemów jest problem operacyjnego dowodzenia, a mianowicie, komu będą podlegać i kto będzie dowodził tymi związkami operacyjnymi (ZO) w trakcie konfliktu zbrojnego – Naczelnny Dowódca (Sztab Generalny); Dowódca VVS, czy też może Dowódca TDW (frontu). Doktryna wojenna Federacji Rosyjskiej”, co prawda ceduje ten obowiązek w różnym zakresie na wszystkie trzy instancje, ale sprawa dowodzenia wciąż pozostaje otwarta.

Dotychczas zostały sformowane: 37 Strategiczna Armia Lotnicza Naczelnego Dowództwa (SAL ND) i 61 Armia Lotnictwa Transportowego Naczelnego Dowództwa (ALT ND), Moskiewski Okręg Sił Powietrznych i Obrony Powietrznej (MO SPiOP); 4, 6, 11, 16, 23 Armia Lotnicza i Obrony Powietrznej (ALiOP) oraz 5 KOP, który również zostanie przekształcony w ALiOP – nową strukturę organizacyjną przedstawia rysunek 2. Z dostępnych materiałów wynika, że w trakcie reorganizacji strukturę organizacyjno-funkcjonalną związków taktycznych (ZT) – dywizji lotniczych, korpusów i dywizji OP oraz oddziałów – jak dotąd – zachowano praktycznie bez zmian.

Rys. 2. Aktualna struktura organizacyjna VVS FR

Reformując VVS, szczególną uwagę zwrócono na określenie racjonalnego stosunku komponentów: defensywnego i ofensywnego. Obecnie stosunek komponentu VVS: defensywnego (pułki lotnictwa myśliwskiego, pułki raketowe obrony powietrznej) i ofensywnego (pułki strategicznego lotnictwa bombowego, pułki lotnictwa bombowego i pułki lotnictwa szturmowego) w przybliżeniu jest równy. Jednocześnie, uwzględniając zakres realizowanych zadań przez poszczególne rodzaje wojsk, przewiduje się wzrost potencjału uderzeniowego VVS o 10–20%, wskutek zwiększenia ilości samolotów lotnictwa strategicznego, bombowego i szturmowego, modernizacji samolotów lotnictwa myśliwskiego, a także przebrojenia VVS na wielozadaniowe samoloty piątej generacji. Według poglądów rosyjskich powinno to zapewnić możliwość szybkiego przejścia od działań przeważnie defensywnych do ofensywnych.

1.2. PLANOWANE KIERUNKI DZIAŁAŃ I ROZWOJU VVS

Przewartościowując poglądy dotyczące miejsca i roli VVS w strukturze organizacyjno-funkcjonalnej VS oraz ich sztukę wojenną określono również kierunki ich rozwoju.

1.2.1. SYSTEM DOWODZENIA

Poziom zorganizowania systemu dowodzenia determinuje efektywność użycia wojsk i sił. Systemy dowodzenia zarówno w „starych” VVS, jak i VPVO nie były zorientowane na realizację całej gamy zadań nałożonych obecnie na nowo powstałe rsz. Dlatego też najostrejszym problemem jest problem ich integracji i dalszego rozwoju. W związku z tym, że zautomatyzowane systemy dowodzenia „starymi” VVS były już beznadziejnie przestarzałe, a analogiczne systemy „starych” VPVO również w dużym stopniu przestały odpowiadać wymaganiom współczesnego pola walki, to naczelnym kierunkiem doskonalenia systemu dowodzenia VVS FR jest stworzenie zintegrowanego, sieciowego systemu dowodzenia ZO VVS, ZT lotnictwa i sił OP, oddziałami wszystkich rodzajów lotnictwa, ZRV VVS (*zenitno-raketnykh vojsk* (ZRV) – wojska raketowe obrony powietrznej), wojsk radiotechnicznych, sił i środków rozpoznania, WRE i wojsk specjalnych realizujących zadania w składzie „nowych” struktur VVS. W skład tworzonego systemu dowodzenia zintegrowany systemem organizacji i kierowania ruchem lotniczym.

Obecnie funkcjonują elementy nowych zautomatyzowanych systemów dowodzenia: na szczeblu operacyjno-taktycznym „*UNIVERSAL*”, na szczeblu operacyjnym „*BASTION*”, a na przełomie lat 2001/2002 prawdopodobnie podjęto decyzję o wprowadzeniu na wyposażenie zautomatyzowanego stanowiska dowodzenia szczebla dywizji lotniczej.

1.2.2. LOTNICTWO STRATEGICZNE

Podstawowym celem rozwoju lotnictwa strategicznego (LS – samoloty bombowe dalekiego zasięgu i strategiczne samoloty bombowe – nosiciele rakiet) jest utrzymanie jego zdolności do realizacji zadań w ramach operacji strategicznych sił jądrowych, a także do działań samodzielnych i we współdziałaniu z innymi siłami i środkami VVS, VMF w celu efektywnego porażenia zgrupowań wojsk (sił), obiektów systemu kierowania państwowo-militarnego, potencjału militarno-ekonomicznego przeciwnika. Ponadto zmieniają się poglądy na użycie LS, szczególnie na jego użycie w wojnach lokalnych i regionalnych. LS będzie mogło wchodzić w skład zgrupowania na kierunku strategicznym i wykonywać zadania z użyciem broni konwencjonalnej (w szczególnych przypadkach wykonywać prewencyjne uderzenia jądrowe). Wyposażenie LS w konwencjonalną broń precyzyjnego rażenia (BPR) da mu możliwość realizacji zadań w głębi operacyjno-taktycznej z lotnisk stałego bazowania, bez wchodzenia w strefę działań aktywnych środków OP, jednocześnie nie spowoduje to ich wyjścia ze składu strategicznych sił jądrowych. Zwiększenia możliwości LS oraz pozostałych rodzajów lotnictwa Dowództwo VVS doszukuje się również w rozbudowie floty tankowców powietrznych, co praktycznie zniesie ograniczenia w bazowaniu i zwiększeniu promienia taktycznego, ale również pozwoli na koncentrację wysiłku na dowolnym kierunku strategicznym w krótkim czasie.

Natomiast doskonalenie systemu uzbrojenia samolotów lotnictwa strategicznego planuje się realizować poprzez modernizację istniejącego parku samolotów Tu-160, Tu-95MS, Tu-22M3, wyposażając je w nowe kompleksy WRE i nowe lotnicze środki bojowe precyzyjnego rażenia.

1.2.3. LOTNICTWO TRANSPORTOWE

Priorytetowym kierunkiem rozwoju lotnictwa transportowego (LT) będzie wzrost jego możliwości zabezpieczenia manewru wojsk i sił pomiędzy TDW, wysadzania operacyjnych desantów powietrznych, realizacja zadań zarówno całością sił, jak i pojedynczymi pododdziałami (załogami). Przy uwzględnieniu specyfiki użycia LT jego rozwój skierowany będzie na optymalizację struktury organizacyjnej i poprawę bazowania ALT ND, a także na kompatybilność wyposażenia samolotów LT z systemami kierowania i zabezpieczenia innych resortów. W perspektywie LT wraz ze strategicznym samolotem transportowym An-124 modernizowanym do standardu An-124-100, wyposażane będzie w operacyjno-strategiczny samolot transportowy H-76MF oraz operacyjno-taktyczny samolot transportowy An-70. Ponadto planuje się zakupić transportowo-pasażerski samolot klasy Tu-204 oraz wymienić silniki w H-76 na silniki PS-90.

1.2.4. LOTNICTWO TAKTYCZNE (BOMBOWE, SZTURMOWE, ROZPOZNAWCZE I SPECJALNE)

Celem jego rozwoju jest zapewnienie gotowości do realizacji w pełnym zakresie zadań:

- walki o panowanie w powietrzu we współdziałaniu z innymi siłami i siłami,
- niszczenia środków rakietowo-jądrowych,
- obehwładnienia we własnym interesie i na korzyść innych rodzajów lotnictwa systemów OP przeciwnika,
- zwalczania naziemnych (nawodnych) obiektów w taktycznej i operacyjnej głębokości,
- na korzyść wojsk lądowych,
- zdobywania i dostarczania danych z rozpoznania powietrznego.

Cele te Rosjanie zamierzają osiągnąć drogą: wydłużenia okresu eksploatacji sprzętu; modernizacji istniejących i wprowadzenia do uzbrojenia nowych lotniczych kompleksów (w lotnictwie bombowym, szturmowym, rozpoznawczym oraz specjalnym) o zwiększonych możliwościach bojowych na bazie Su-27IB, bez jednoczesnego zwiększania ilości samolotów. Ponadto zastąpienie po roku 2010 zmodernizowanych samolotów Su – 24, Su – 25 samolotem zbudowanym w ramach programu PAK FA (*Perspektivnyj Aviacionnyj Kompleks Frontowej Aviacii* (PAK FA) – perspektywiczny kompleks lotniczy lotnictwa taktycznego) oraz bojowym bezpilotowym statkiem powietrznym.

W obszarze rozpoznania powietrznego w ZT zostaną stworzone warunki do działań lotnictwa rozpoznawczego jednocześnie z kilku lotnisk w celu rozszerzenia strefy rozpoznania powietrznego oraz wzrostu operatywności obiegu informacji rozpoznawczej pomiędzy poszczególnymi organami dowodzenia; przekaz i obieg informacji rozpoznawczej w czasie zbliżonym do realnego.

1.2.5. LOTNICTWO MYŚLIWSKIE

LM rozwijać się będzie w następujących kierunkach:

- wydłużenia okresu służby istniejącego parku samolotów;
- modernizacji i dopracowania istniejących samolotów do standardu „4+” oraz ich uzbrojenia w celu rozszerzenia ich możliwości w zakresie zwalczania celów tak powietrznych, jak i naziemnych (nawodnych), programem tym do 2005 r. ma zostać objęte 20-25% parku samolotów;
- doskonalenia wyposażenia nawigacyjnego i środków łączności;
- wzrostu zasięgu i autonomiczności działań;
- wprowadzenia do uzbrojenia nowych samolotów piątej generacji, to jest po 2010 samolotu PAK FA;

- unifikacji wyszkolenia w oddziałach i pododdziałach LM w celu realizacji zadań nie tylko OP, ale i na korzyść innych rodzajów lotnictwa i wojsk lądowych.

1.2.6. WOJSKA RAKIETOWE OBRONY POWIETRZNEJ

Podstawowym kierunkiem rozwoju ZRV VVS jest zdolność do:

- osłony najważniejszych obiektów ekonomicznych i infrastruktury kraju oraz zgrupowań VS poprzez stworzenie zintegrowanej, urzutowanej, obiektowo-strefowej i strefowej OP na bazie mieszanych zgrupowań ZRV VVS, vPVO SV (*wojska protivovozdushnoj oborony Sukhoputnykh vojsk* (vPVO SV) – wojska obrony przeciwlotniczej wojsk lądowych) i sił OP VMF;
- realizacji zadań niestrategicznej obrony przeciwrakietowej (OPR) TDW.

Osiąganiu powyższych kierunków rozwoju ma służyć:

- modernizacja S-300PMU (różnych wersji) do standardu **S-300 PMU2 „FAVORIT”**, wprowadzenie w 2002r. na uzbrojenie 2 – 3 pułków nowego przeciwlotniczego zestawu rakietowego (PZR) – **S – 400** oraz PZR małego zasięgu „**PANCYR-SI**”;
- wprowadzenie nowych (zdolnych do wykrywania obiektów typu „stealth,„) stacji radiolokacyjnych;
- wdrożenie nowego zautomatyzowanego systemu dowodzenia zabezpieczającego kierowanie ogniem PZR różnego rodzaju i przeznaczenia.

Ponadto kontynuowane będą próby PZR „**TRIUMF**” z wykorzystaniem starych (już istniejących) i nowo opracowanych rakiet z perspektywą rychłego wprowadzenia go do uzbrojenia.

1.2.7. WOJSKA RADIOTECHNICZNE

Celem ich rozwoju, w ramach Federalnego Systemu Rozpoznania i Kontroli Przestrzeni Powietrznej, jest realizacja koncepcji budowy zintegrowanego, zautomatyzowanego systemu radiolokacyjnego w oparciu o kilka zunifikowanych typów stacji radiolokacyjnych nowej generacji jako podstawowego źródła informacji o sytuacji powietrznej, funkcjonującego w interesie organów kierowania wojskami i siłami oraz systemami kierowania środkami bojowymi, w tym i WRE, a także systemu ruchu lotniczego.

1.2.8. SYSTEMY ZABEZPIECZENIA

Systemy zabezpieczenia działań bojowych zamierza się budować według zasady terytorialności. W związku z tym planuje się utworzenie rejonów kompleksowego technicznego i logistycznego zabezpieczenia ZO, ZT i oddziałów, a w odniesieniu do lotnictwa – baz lotniczych.

1.2.9. ZAPLECZE NAUKOWO-BADAWCZE

Ważne miejsce w rozwoju VVS zajmuje rozwój zaplecza naukowo-badawczego, które ma na celu odpowiednio wczesne rozwiązywanie w aspekcie wojskowo-teoretycznym, naukowo-praktycznym problemów ich tworzenia i użycia. Do jego podstawowych zadań należy:

- przygotowanie na potrzeby Dowództwa VVS naukowo uzasadnionych propozycji rozwiązania kluczowych problemów reorganizacji;
- stworzenie naukowo-technicznych podstaw do dalszego rozwoju teorii sztuki wojennej VVS;
- określenie kierunków rozwoju i doskonalenia sprzętu i uzbrojenia;
- opracowanie i uszczegółowienie form oraz sposobów tak operacyjnego, jak i bojowego użycia ZO (ZT i oddziałów) VVS.

Analiza dostępnej literatury pozwala stwierdzić, że w perspektywie do 2005 – 2006 VVS FR oczekują kolejne, tym razem rewolucyjne zmiany, a mianowicie w ich skład dodatkowo wejdą:

- RVSN (*Raketnye Vojska Strategicheskogo Naznachenija* (RVSN) – strategiczne wojska rakietowe) posiadające obecnie status głównego rodzaju wojsk (w wyniku reformy utraciły status rodzaju sił zbrojnych),
- KV (*kosmicheskie vojska* (KV) – wojska kosmiczne) posiadające obecnie status samodzielnego rodzaju wojsk.

W rezultacie tej fuzji powstanie całkowicie nowy rodzaj sił zbrojnych **siły powietrzno-kosmiczne** – odpowiedzialne za działania w przestrzeni powietrzno-kosmicznej i równocześnie dysponujące większością sił i środków rosyjskiej triady jądrowej.

2. WOJNA I JEJ POWIETRZNO-KOSMICZNY ASPEKT W UJĘCIU DOKUMENTÓW NORMATYWNYCH FR

Zmiany polityczno-militarne, jakie zaszły w ostatniej dekadzie, proces reformowania VS FR oraz rozwój, w konkretnych warunkach, strategicznej bądź operacyjnej sytuacji w czasie pokoju określają fundamentalne zadanie rosyjskich VS – **strategiczne powstrzymywanie**. Według Rosjan jest ono prowadzone przez wszystkie siły i środki (zarówno konwencjonalne, jak i jądrowe) i obejmuje działania z zakresu ochrony i osłony granicy państwowej na lądzie, morzu i w przestrzeni powietrzno-kosmicznej. Istota strategicznego powstrzymywania zawiera się w realizacji polityczno-psychologicznego i siłowego oddziaływania na przeciwnika. W okresie pokoju przedsięwzięcia te powinny zmusić go do rezygnacji z agresji, natomiast w czasie wojny nie dopuścić do użycia przezeń broni jądrowej lub innych środków masowego rażenia.

Realizowana na tym tle reforma VS obejmuje, nie tylko zmiany w ich strukturze organizacyjno-funkcjonalnej, ale i w sferze prawno-normatywnej oraz teorii ich użycia w konfliktach zbrojnych. W FR i jej VS trwa proces opracowywania i implementacji zasadniczo nowych dokumentów normatywnych. Ich struktura opracowana jest na podstawie rezultatów badań, prowadzonych w ośrodkach naukowo-badawczych, sztabach, uczelniach VS oraz analizy doświadczeń rosyjskich i zagranicznych. Nowa struktura dokumentów normatywnych całkowicie różni się od tej z czasów ZSRR. Wszystkie nowe dokumenty normatywne sprowadzają się do dwóch grup – doktryn i instrukcji.

Doktryny są to jednolite prawne, podstawowe dokumenty normatywne obowiązujące wszystkie rsz. Obejmują one wyższy poziom sztuki wojennej. Przedstawione są w nich podstawowe i zasadnicze poglądy na charakter współczesnych wojen, zadania WS w czasie pokoju i w czasie wojny, planowanie i działalność w wymiarze strategicznym i operacyjnym.

Instrukcje są to dokumenty dotyczące szczebla taktycznego. W nich wyrażone będą poglądy na przygotowanie i prowadzenie działań bojowych przez ZT od działy i pododdziały rsz w czasie pokoju, rodzajów wojsk i wojsk specjalnych³.

Podstawowymi dokumentami normatywnymi Federacji Rosyjskiej prezentującymi oficjalne poglądy na wojnę, jej prowadzenie oraz użycie w niej VS są:

- „Doktryna Wojenna Federacji Rosyjskiej” z dn. 21. 04. 2000 r;
- „*Osnova (koncepcija) gosudarstvennoj politiki Rossijskoj Federacii po voennomu stroitelstvu na period do 2005 goda*” (Podstawa (koncepcja) polityki państwowej Federacji Rosyjskiej w dziedzinie militarnej na okres do 2005 roku);
- doktryny rodzajów sił zbrojnych (sfer działania – dotychczas wydano – Doktryna Morska z dn. 03. 08. 2001 r.). W odniesieniu do VVS dokumentem zawierającym poglądy na ich użycie, do czasu pojawienia się nowych dokumentów normatywnych, jest praca byłego Dowódcy VVS gen. KORNUKOWA pt. „*Rossijskie Voенno-vozdushnye sily. Osnovy ikh operativnogo primenenija w obychnoj wojne*”.

„Doktryna Wojenna Federacji Rosyjskiej” w rozdziale drugim, art. 2 charakteryzuje wojny (konflikty zbrojne) wg. następujących kryteriów:

- 1) Celów militarno-politycznych:
 - sprawiedliwe (zgodne z Kartą ONZ, podstawowymi normami i zasadami prawa międzynarodowego, prowadzone w samoobronie przez napadniętą stronę;
 - niesprawiedliwe (nie zgodne z Kartą ONZ, podstawowymi normami i zasadami prawa międzynarodowego, zgodne z definicją agresji i prowadzone przez państwo agresora).

³ G. Shevchenko, *Voенnoe iskusstvo v novykh ustavnykh dokumentakh*, „Voennaja Mysl” Moskwa 1999, nr 7. s. 38.

2) Użytych środków:

- z użyciem broni jądrowej i innych rodzajów BMR;
- konwencjonalne.

3) Skali:

- lokalne;
- regionalne;
- wielkoskalowe.

W ujęciu „Doktryny Wojennej Federacji Rosyjskiej” wojnę charakteryzują między innymi:

- wpływ na wszystkie sfery aktywności ludzkiej;
- koalicyjny charakter;
- szerokie wykorzystanie pośrednich, bezkontaktowych (wśród nich i nietradycyjnych) form i sposobów działań, porażenia ogniowego i elektronicznego dalekiego zasięgu;
- aktywna walka informacyjna, dezorientacja opinii publicznej poszczególnych państw w szczególności, a światowej opinii publicznej w ogóle;
- użycie najnowszych wysoce efektywnych (wśród nich i opartych o najnowsze zdobycze fizyki) systemów uzbrojenia i techniki bojowej;
- działania manewrowe wojsk (sił) na różnych kierunkach z powszechnym użyciem sił aeromobilnych, desantów i wojsk specjalnego przeznaczenia;
- zwalczanie wojsk (sił), obiektów tyłowych, ekonomiki, infrastruktury na całym terytorium walczących stron;
- prowadzenie kampanii i operacji powietrznych, katastroficzne skutki zniszczenia zakładów energetycznych (zwłaszcza elektrowni atomowych), chemicznych i innych niebezpiecznych produktów, infrastruktury, komunikacji i życiowo ważnych obiektów;

- wysokie prawdopodobieństwo wciągnięcia w konflikt nowych państw, eskalacji walki zbrojnej, rozszerzenia skali i spektrum użytych środków włącznie z bronią masowego rażenia;
- udział w wojnie obok sił regularnych formacji nieregularnych.

Konflikt zbrojny (wojna) może wybuchnąć w formie incydentu zbrojnego, akcji zbrojnej i innych działań zbrojnych w ograniczonej skali i być skutkiem próby rozwiązania problemów narodowościowych, etnicznych, religijnych i innych przeciwieństw za pomocą środków walki zbrojnej. Szczególną formą konfliktu zbrojnego jest konflikt graniczny.

Konflikt zbrojny może mieć charakter międzynarodowy (udział dwóch i więcej państw) lub międzynarodowy, wewnętrzny (prowadzenie walki zbrojnej w ramach terytorium jednego państwa).

Konflikt zbrojny charakteryzują:

- wysoki udział ludności cywilnej z jej niską odpornością;
- użycie nieregularnych formacji zbrojnych;
- szerokie zastosowanie metod dywersyjnych i terrorystycznych;
- trudne moralno-psychologiczne warunki działania wojsk;
- wymuszone wydzielenie znacznych sił i środków na zapewnieniu bezpieczeństwa tras przemarszu, rejonów i miejsc dyslokacji wojsk;
- niebezpieczeństwo przerodzenia się w lokalną (międzynarodowy konflikt zbrojny) lub domową wojnę (wewnętrzny konflikt zbrojny).

Do realizacji zadań w ramach wewnętrznego konfliktu zbrojnego mogą być tworzone połączone (wieloresortowe) zgrupowania wojsk (sił) i organy dowodzenia nimi.

Wojna lokalna może być prowadzona przez zgrupowania wojsk (sił), rozwinięte w rejonie konfliktu, ze wzmocnieniem ich w razie konieczności poprzez przetransferowanie sił i środków z innych kierunków i przeprowadzenia częściowego strategicznego rozwinięcia sił zbrojnych. W wojnie lokalnej działaniami zbrojnymi

zostaną objęte terytoria przeciwnych stron z osiągnięciem ograniczonych polityczno-militarnych celów.

Wojna regionalna może być rezultatem eskalacji wojny lokalnej lub konfliktu zbrojnego w którą zaangażowane mogą dwa i więcej państw (grup państw) jednego regionu, narodowe lub koalicyjne siły zbrojne i zastosowana zarówno broń konwencjonalna, jak i masowego rażenia (jądrowa). W wojnie regionalnej przeciwnie strony będą dążyły do osiągnięcia ważnych celów polityczno-militarnych.

Wojna wielkoskalowa może być rezultatem eskalacji konfliktu zbrojnego, wojny lokalnej lub regionalnej, wskutek zaangażowania w nie dużej liczby państw z różnych regionów świata. Konwencjonalna wojna wielkoskalowa będzie charakteryzować się wysokim prawdopodobieństwem przerodzenia się w wojnę jądrową z katastrofalnymi skutkami dla cywilizacji ludzkiej i samej ludzkości. W wojnie wielkoskalowej przeciwnie strony będą dążyć do osiągnięcia radykalnych celów polityczno-militarnych. Ta wojna będzie wymagała pełnej mobilizacji materialnych i moralnych zasobów państw uczestników. Wojna wielkoskalowa może mieć następujące okresy:

- zagrożenia;
- początkowy, treścią którego będzie wyęźniona walka zbrojna o zdobycie inicjatywy strategicznej, zachowanie ciągłości polityczno-militarnego kierowania, osiągnięcie panowania w sferze informacyjnej i zdobycie (utrzymanie) panowania w powietrzu;
- kolejne;
- końcowy.

W „Doktrynie Wojennej Federacji Rosyjskiej” powietrzno-kosmiczny aspekt wojny znajduje odzwierciedlenie w:

- 1) W Rozdziale I, art. 10 – Podstawowa treść zapewnienia bezpieczeństwa militarnego:

- podpunkt „a” czas pokoju” – ustęp 8 – obrona obiektów i instalacji Federacji Rosyjskiej w oceanie światowym i przestrzeni kosmicznej ...;
- ochrona i obrona granicy państwowej Federacji Rosyjskiej zakresie przygranicznego terytorium, przestrzeni powietrznej

2) W Rozdziale II:

- art. 3 – Podstawowe ogólne cechy współczesnej wojny: ustęp 9 – prowadzenie kampanii i operacji powietrznych ...;
- art. 11. Wojna wielkoskalowa (regionalna) może mieć okres początkowy, którego podstawową treścią okazuje się wytężona walka zbrojna o zdobycie strategicznej inicjatywy, zachowanie trwałego państwowego i militarnego kierowania, osiągnięcie przewagi w informacyjnej sferze, zdobycie (utrzymanie) panowania w powietrzu.

Ponadto w dokumencie – „*Osnova (koncepcja) gosudarstvennoj politiki Rosijskoj Federacii po voennomu stroitelstvu na period do 2005 goda*” mowa jest między innymi o koncentracji sił i środków w trzech sferach walki zbrojnej: „...ląd; powietrze-kosmos; morze...”.

Przytoczone dokumenty są dokumentami przejściowymi (obowiązująca moc prawna do około 2005 roku) mają charakter polityczno-deklaracyjny i określają cele polityczno-militarne w bliskiej perspektywie, w zasadzie do 2005 roku. Nie mniej, jednak jasno i wyraźnie precyzują formy użycia VS – są nimi operacje.

3. OPERACJE POWIETRZNE W NOWYM UJĘCIU

„Doktryna Wojenna Federacji Rosyjskiej” determinuje zasadnicze formy użycia VS i innych wojsk oraz organizacji paramilitarnych w konfliktach zbrojnych różnej intensywności. Zgodnie z tym dokumentem zasadniczymi formami użycia VS są:

- w wojnie wielkoskalowej i regionalnej: strategiczne operacje, operacje i działania bojowe;
- w wojnach lokalnych i międzynarodowych konfliktach zbrojnych: operacje i działania bojowe;
- wewnętrzne konflikty zbrojne: wspólne operacje specjalne
- w walce z terroryzmem – kontrterrorystyczne operacje;
- operacje pokojowe.

Z powyższego wynika, że zasadniczą formą użycia VS FR we wszystkich konfliktach zbrojnych i działaniach pozawojennych jest operacja, a w dalszej kolejności działania bojowe. Skoro tak to warto rozpatrzyć samo pojęcie operacji.

Klasyczne rosyjskie określenie operacji, jako formy użycia VS w działaniach wojennych, daje odpowiedzi na następujące pytania: **jak i w jakim celu, jakimi siłami, z użyciem jakich środków rażenia, kiedy i gdzie się ją prowadzi?**

Rosjanie odpowiadając na tak sformułowane pytania, twierdzą, że – **operacja** jest całokształtem zawczasu uzgodnionych i wzajemnie powiązanych co do celu, zadań, miejsca i czasu bitew, walk, uderzeń i manewru różnorodnych rsz i wojsk (sił) realizowanych jednocześnie i kolejno, według jednolitego zamiaru i planu, w celu wykonania strategicznych, operacyjno-strategicznych, operacyjnych lub operacyjno-taktycznych zadań na TDW, na kierunku strategicznym lub operacyjnym (w określonym rejonie, strefie) w nakazanym terminie.

Sądząc z dostępnej literatury można stwierdzić, że klasyfikacja operacji pozostanie taka jak w czasach istnienia ZSRR. Gwoli przypomnienia operacje wtedy klasyfikowano według:

1) typu:

- ogólnowojskowe (morskie),
- wspólne,
- samodzielne;
- operacje pozawojenne — *novum*;

2) rodzaju:

- zaczepne,
- obronne;

3) czasu przeprowadzenia:

- pierwsze,
- kolejne;

4) skali:

- strategiczne,
- operacyjno-strategiczne,
- operacyjne,
- taktyczne.

Operacja ogólnowojskowa (morska) (*obshhevojskovaja (morskaja) operacija*) to operacja organizowana i prowadzona pod dowództwem dowódcy ogólnowojskowego (dowódcy TDW), w której uczestniczą ZO rsz i wojsk oraz wojsk specjalnych, w celu jednoczesnego wykonania wzajemnie powiązanych zadań strategicznych i operacyjnych. Operacjami ogólnowojskowymi (morskimi) są:

- operacja RVSN — użycie broni jądrowej,

- zaczepna operacja na TDW,
- zaczepna operacja frontu,
- zaczepna operacja armii (korpusu),
- operacja obronna na TDW,
- operacja obronna frontu,
- operacja obronna armii (korpusu),
- przeciwuderzeniowa operacja na TDW,
- przeciwuderzeniowa operacja frontu,
- przeciwuderzeniowa operacja armii (korpusu).

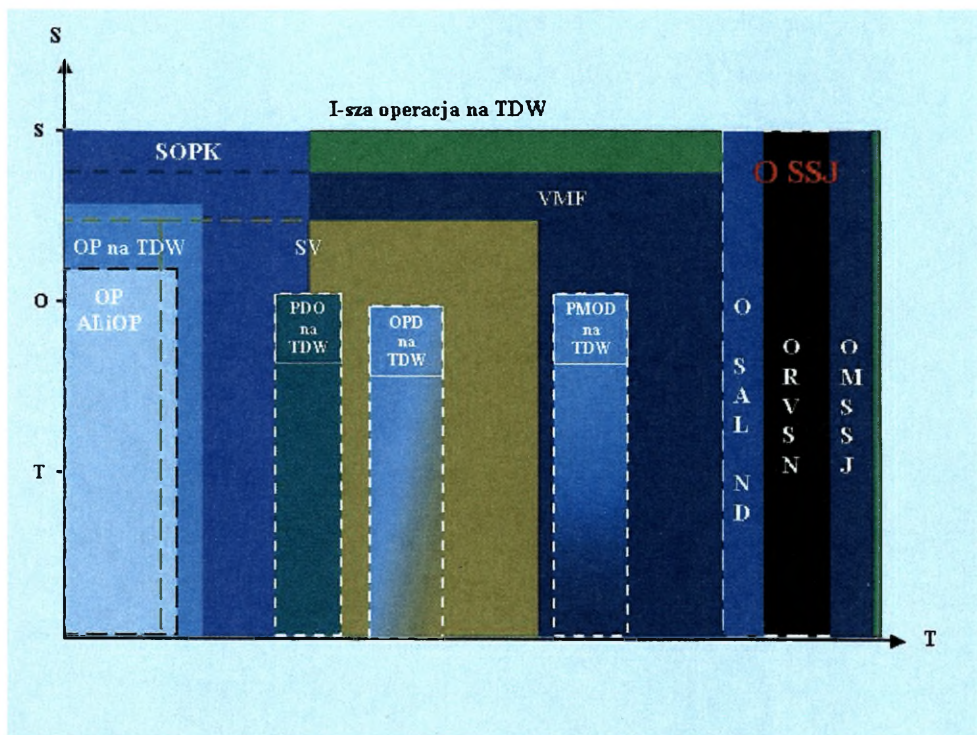
Operacja wspólna (*sovместnaja operacija*) zazwyczaj stanowi część składową operacji ogólnowojskowej. Organizuje się ją i przeprowadza doraźnie utworzonymi zgrupowaniami wojsk (sił), wykorzystując ZO i ZT rsz i wojsk oraz wojsk specjalnych, w celu wykonania określonego zadania operacyjnego, pod dowództwem dowódcy ogólnowojskowego lub dowódcy tego rsz, który odgrywa decydującą rolę w danej operacji.

Operacja samodzielna (*samostojatel'naja operacija*) jest częścią składową ogólnowojskowych i połączonych operacji. Organizowana i prowadzona jest samodzielnie przez ZO tylko jednego rsz lub we współdziałaniu z ZO i ZT innych rsz w celu wykonania jednego lub kilku zadań, pod dowództwem dowódcy ZO tego rsz, który odgrywa decydującą rolę w danej operacji. Do operacji samodzielnych zalicza się między innymi – operacje AL ND.

Formy użycia VVS są wypadkową form użycia VS w konflikcie zbrojnym, tak więc zasadniczą formą użycia VVS są **operacje i działania bojowe**. W operacjach i działaniach bojowych VVS realizują postawione przed nimi zadania poprzez wykonywanie zmasowanych uderzeń (nalotów) lotniczych, bitew powietrznych i przeciwpowietrznych, walk i specjalnych lotów bojowych. VVS z reguły jednocze-

śnie uczestniczą w kilku różnych i różnorodnych operacjach – w rosyjskiej sztuce wojennej nazywa się to systemem operacji.

System operacji jest całokształtem wzajemnie powiązanych ze sobą w określonym związku i kolejności różnorodnych typów i rodzajów operacji, prowadzonych we wszystkich sferach – rysunek 3.

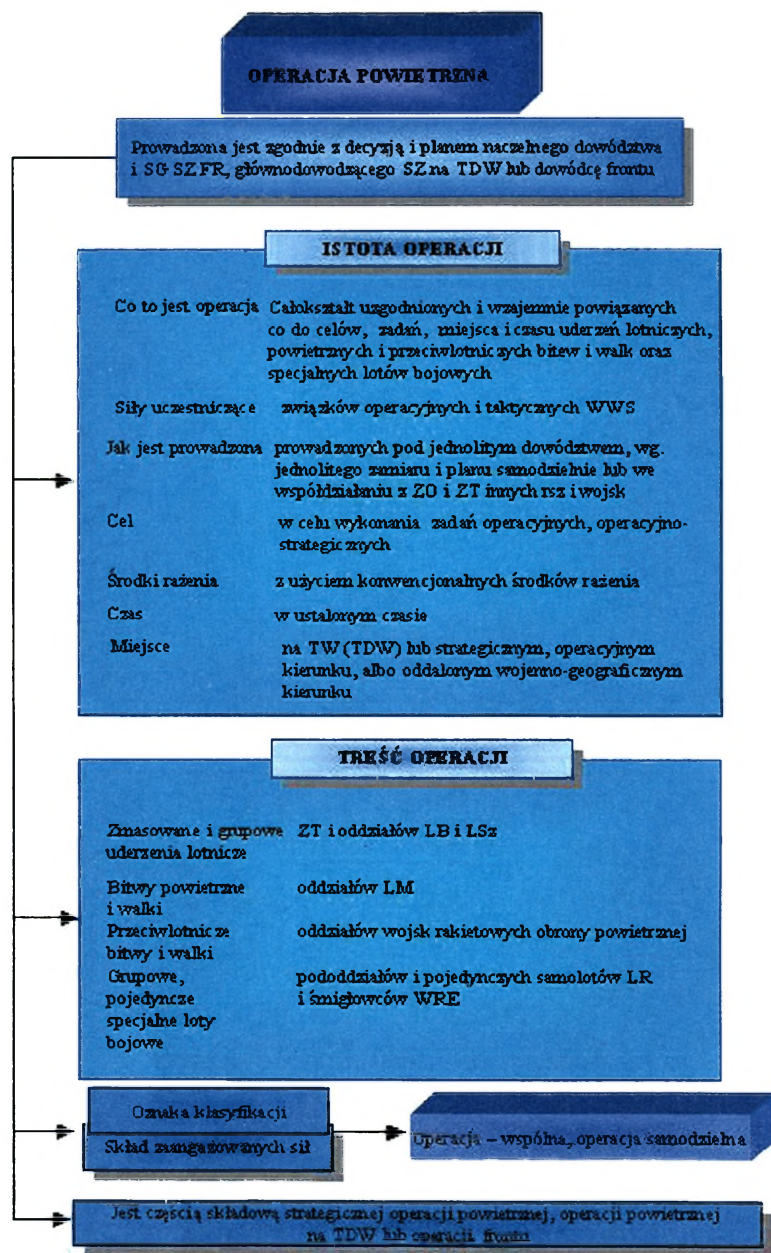
Rys. 3 System operacji w wojnie wielkoskalowej i regionalnej – wariant.

Legenda:

- S – skala,
- T – czas,
- S – poziom strategiczny,
- – operacyjny,

- T – taktyczny,
- SOPK – strategiczna operacja powietrzno-kosmiczna,
- OP na TDW – operacja powietrzna na TDW,
- OP ALiOP – operacja ALiOP,
- SV – operacje wojsk lądowych,
- VMF – operacje morskie,
- OPD na TDW – operacja powietrzno-desantowa na TDW,
- PMOD na TDW - powietrzno-morska operacja desantowa na TDW,
- PDO na TDW - przeciwdesantowa operacja na TDW,
- SSJ – operacja strategicznych sił jądrowych,
- MSSJ – operacja morskich strategicznych sił jądrowych,
- SAL ND – operacja SAL ND,
- – operacja RVSN,
- ——— operacje prowadzone zawsze
- - - - - operacje prowadzone w zależności od sytuacji.

Rosyjskie pojęcie operacji jako formy użycia VS jest pojęciem uniwersalnym i można dokonywać jego transferu na użytek różnych rsz i wojsk. Rosjanie definiując operacje VVS uważają, że w treść operacji nie ma potrzeby oddzielnie włączać działań wspierających i manewru, ponieważ są one jej integralną częścią. Samo pojęcie operacji powietrznej definiuje jej istotę i przedstawia wystarczająco jasno granicę pomiędzy jej istotą a treścią, uwzględniając to, że treść wynika z istoty – rysunek 4.

Rys. 4. Istota i treść operacji powietrznej.

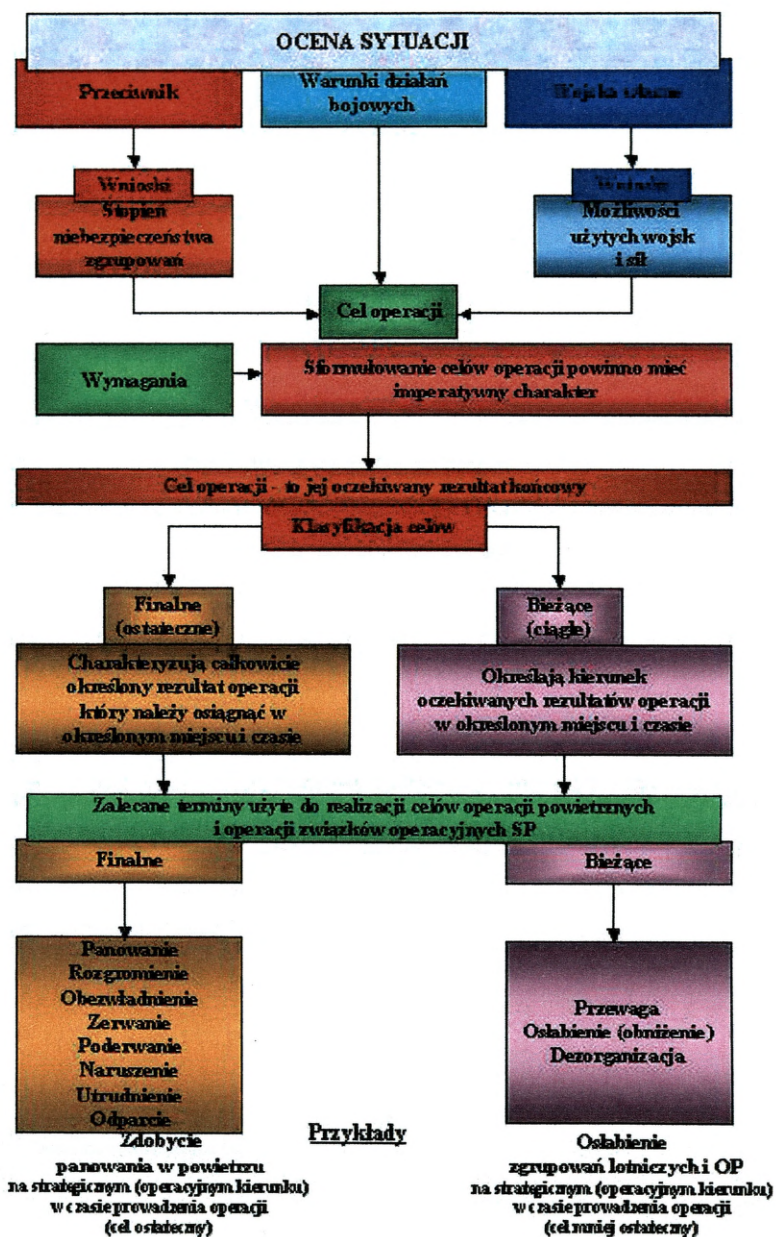
Na podstawie powyższej ogólnej definicji operacji powietrznej (rys. 4) można dokonać transferu definicji i pojęć różnorodnych operacji powietrznych prowadzonych, przez VVS Oczywiście jest, że prowadzone operacje mogą mieć, zarówno ofensywny, jak i defensywny charakter.

Uważa się, że różnice pomiędzy zaczepną operacją powietrzną a obronną operacją powietrzną po dodaniu tej ostatniej aktywności, ofensywnego charakteru działań zaangażowanych w niej uderzeniowych sił i środków ulegają zatarciu. Ponadto zauważalnym jest brak wyraźnego rozgraniczenia pomiędzy celami, które należy osiągnąć, a realizowanymi zadaniami. Wobec tego wypracowano odpowiednią terminologię z myślą o precyzyjnym artykułowaniu celów prowadzonych operacji i realizowanych w nich zadaniach. Przy tym cel oznacza *to, do czego się dąży*, a zadanie – *to, co chce się osiągnąć*.

Cel operacji – to jej oczekiwany rezultat. On też determinuje ilość zaangażowanych sił i środków, sposoby i formy ich użycia. Określenie celu operacji determinuje zarazem odpowiedzialność za jego osiągnięcie, która obarcza osobę podejmującą decyzję.

3.1. CHARAKTERYSTYKA CELÓW OPERACJI POWIETRZNYCH

Rozróżnia się cele pierwotne i wtórne operacji powietrznych. Na przykład, taki cel obronnej operacji powietrznej na TDW, jak stworzenie warunków do wywołania panowania w powietrzu, jest wypadkową w odniesieniu do jednego z celów podstawowych: zerwanie zaczepnej operacji powietrznej przeciwnika, odparcie jego powietrznego ataku, osłabienie podstawowych zgrupowań sił powietrznych. Cele wtórne odzwierciedlają nie cel finalny operacji, ale jej skutki.

Rys. 5. Klasyfikacja celów operacji powietrznych i operacji ZO VVS.

Mnogość celów operacji dzieli się na: **finalne** (ostateczne) i **bieżące** (ciągłe) – rysunek 5⁴. Cele finalne prezentują w pełni określony rezultat, który powinien być osiągnięty w określonym przedziale czasowym, w określonej przestrzeni (np. wywalczenie panowania w powietrzu na strategicznym lub operacyjnym kierunku). Cele bieżące (ciągłe) określają kierunek oczekiwanych rezultatów w określonym przedziale czasowym, w określonej przestrzeni (np. osłabienie zgrupowania lotniczego i OP przeciwnika na strategicznym lub operacyjnym kierunku). Wychodząc z tego założenia, nazwy bieżących (ciągłych) celów operacji powietrznych będą rozpoczynać się od słów: „*wywalczenie (utrzymanie) przewagi*”, „*osłabienie (obniżenie)*” i „*dezorganizacja*”, a finalnych – od słów „*zdobycie (utrzymanie) panowania*”, „*rozbicie*”, „*obezwładnienie*”, „*zerwanie*”, „*poderwanie*”, „*naruszenie*”, „*utrudnienie*” i „*odparcie*” (rys. 4). W tabeli 2⁵. przedstawione są sformułowania podstawowych celów różnorodnych operacji powietrznych. Ponieważ operacja ALiOP może być częścią składową operacji powietrznej na TDW (strategicznej operacji powietrznej), a operacja SAL ND zazwyczaj jest częścią składową strategicznej operacji powietrznej, to i cele ich są zbliżone treścią.

⁴ A. Rudnenko, *O kriterijakh dostizhenija celej vozdusznykh operacij i operacij ob"edinenij VVS, „Voennaja Mysl”*, Moskwa 1999, nr 2, s. 47.

⁵ A. Rudnenko, *O kriterijakh dostizhenija...*, op. cit., s. 49.

Tabela 2. Cele operacji powietrznych VVS FR

NAZWA OPERACJI	CELE OPERACJI					
	Dezorg. (zerwanie lub odparcie) wiąznięcia przeciwnika	Zdobycie (utrzymanie) przelotnego (panowania) w powietrzu	Osłabienie (obezwładnienie) operacyjnych odwołów i dźwóz gromadzenia (zerwanie lub naruszenie) manewru wojskami, siłami i środkami powietrznego IDW	Obniżenie (poderwanie lub naruszenie) militarno - ekonomicznego potencjału przeciwnika	Dezorg. (naruszenie lub utrudnienie) państwowego i militarnego kierowania przeciwnika	Osłabienie (zerwanie lub odparcie) strategicznego napadu powietrznego przeciwnika
Operacja powietrzna na IDW	-	Zdobycie (utrzymanie) przelotnego (panowania) w powietrzu	Osłabienie (obezwładnienie) operacyjnych odwołów i dźwóz gromadzenia (zerwanie lub naruszenie) przewozów przeciwnika	Obniżenie (poderwanie lub naruszenie) militarno - ekonomicznego potencjału przeciwnika	Dezorg. (naruszenie lub utrudnienie) państwowego i militarnego kierowania przeciwnika	Osłabienie (zerwanie lub odparcie) powietrznego (zaczepnej operacji) powietrznego przeciwnika
Operacja SAL ND	-	Osłabienie (rozgromienie lub obezwładnienie) lotniczych grupowań przeciwnika (lotniskowców) grupowań przeciwnika	Osłabienie (obezwładnienie) operacyjnych odwołów przeciwnika i dźwóz gromadzenia (zerwanie lub naruszenie) ich manewru	Obniżenie (poderwanie lub naruszenie) militarno - ekonomicznego potencjału przeciwnika	Dezorg. (naruszenie lub utrudnienie) państwowego i militarnego kierowania przeciwnika	-
Operacja AL i OP	-	Osłabienie (rozgromienie lub obezwładnienie) grupowań lotniczych obrony powietrznej i rakietowo-jądrowych przeciwnika	Osłabienie (obezwładnienie) operacyjnych odwołów przeciwnika i dźwóz gromadzenia (zerwanie lub naruszenie) ich rozwinięcia	-	-	Osłabienie (zerwanie lub odparcie) zmasowanych uderzeń SNP przeciwnika

Rosjanie uważają, że w ostatnich dziesięcioleciach zmieniała się nie tylko ilość celów operacji powietrznej, ale również ich sformułowania. Przy tym wyraźnie zarysowały się dwie tendencje. Z jednej strony zachodzi integracja celów: zerwanie zaczepnej operacji powietrznej przeciwnika, zdobycie panowania w powietrzu. Z drugiej zaś strony, w różnych operacjach, przewiduje się uzyskać obniżenie militarno-ekonomicznego potencjału i dezorganizację systemu kierowania polityczno-militarnego przeciwnika. Tak, więc strategiczna operacja powietrzna, której celem jest dezorganizacja (zerwanie lub odparcie) powietrznej agresji przeciwnika, obejmuje dezorganizację (zerwanie lub naruszenie) rozwinięcia głównego zgrupowania wojsk, osłabienie (rozgromienie) podstawowych zgrupowań sił powietrznych i OP, raketowo-jądrowych lub osłabienie (odparcie) powietrznej agresji przeciwnika i dezorganizację (naruszenie lub utrudnienie) jego systemu kierowania militarnego.

Trwająca militarna rewolucja informacyjno-technologiczna determinuje konieczność ponownego określenia współczynników jakościowo-ilościowych wielu pojęć sztuki operacyjnej VVS, spośród których najważniejszym jest – panowanie w powietrzu.

3.2. CHARAKTERYSTYKA POJĘCIA PANOWANIE W POWIETRZU

Panowanie w powietrzu to stworzenie poprzez aktywne działania wszystkich rsz, przede wszystkim VVS, takiej sytuacji w przestrzeni powietrznej, w której stosunek sił w powietrzu i warunki działania własnego lotnictwa pozwalają mu realizować z sukcesem zadania bojowe, a wojska lądowe i marynarka wojenna mogą wykonywać postawione zadania, nie napotykając ze strony sił powietrznych i OP przeciwnika efektywnego przeciwdziałania⁶.

⁶ A. Rudnenko, *O kriterijakh dostizhenija...*, op. cit., s. 48.

Przytoczona definicja klarownie przedstawia sytuację w przestrzeni powietrznej, ale tylko na poziomie jakościowym z pominięciem wskaźników ilościowych, bez których nie można ani obliczyć potrzebnych sił i środków do osiągnięcia panowania w powietrzu, ani zaplanować ich użycia. Jednym z takich wskaźników jest **stosunek sił lotniczych**, który pojmuje się jako obiektywny wskaźnik potęgi bojowej przeciwstawnych stron, pozwalający określić stopień przewagi jednej z nich. Określa się go drogą porównania ilościowych i jakościowych charakterystyk pododdziałów, oddziałów, ZT, uzbrojenia wojsk (sił) własnych i przeciwnika. Wskaźnik ten jednak nie wyjaśnia, co konkretnie należy porównywać, oceniając stosunek sił przeciwstawnych zgrupowań lotniczych. Dlatego ostatecznie przyjęto, że integralnym kryterium przewagi (panowania) w powietrzu spełniającym wszystkie wymagania jest **stosunek efektywności zgrupowań lotniczych stron** (S):

$$S = \frac{D_A \sum_i W_{Ai} \left[(1 - W_{A_i^n}) \div (1 - W_{Ai}) \right] G_{Ai} \sum_i K_{Aij} N_{Aij}}{D_B \sum_i W_{Bi} \left[(1 - W_{B_i^m}) \div (1 - W_{Bi}) \right] G_{Bi} \sum_i K_{Bij} N_{Bij}}, i = \bar{1}, \bar{I}, j = \bar{1}, \bar{J}$$

gdzie:

D_A (D_B) – to współczynnik, uwzględniający stopień GB, zaangażowanej w operacji części zgrupowania lotniczego strony A (B), stan moralno-psychologiczny, poziom wyszkolenia bojowego personelu latającego, efektywność funkcjonowania systemu dowodzenia i zabezpieczenia;

W_{Ai} (W_{Bi}) – część zachowanych samolotów „i – tego” rodzaju lotnictwa za cykl bojowego użycia;

$n(m)$ – ilość s/l samolotów „i – tego” rodzaju lotnictwa strony A (B) w operacji (w okresie działań bojowych);

$G_{Ai}(G_{Bi})$ – współczynnik, uwzględniający wpływ pory roku, warunków meteorologicznych, rzeźby i pokrycia terenu, na możliwości bojowe samolotów „i – tego” rodzaju lotnictwa strony A (B);

$K_{Aij}(G_{Bij})$ – ilość obliczeniowych środków bojowych w komplecie „j – tego” typu samolotu „i – tego” rodzaju lotnictwa strony A (B);

$N_{Aij}(N_{Bij})$ – ilość „j – tego” typu samolotu „i – tego” rodzaju lotnictwa w zgrupowaniu lotniczym strony A (B).

Kryterium (S) wyraża obiektywny związek pomiędzy stworzonym stosunkiem sił i osiąganą efektywnością działań lotnictwa w warunkach istniejącej asymetrii, charakterystyczny dla ofensywnych i defensywnych sił stron.

Ocenę stopni przewagi w powietrzu można przeprowadzać według umówionej skali porządkowej, ustanowionej dla S^7 . Na przykład, przy:

- $1 < S < 1,1$ – bardzo mała przewaga,
- $1,1 \leq S < 1,3$ – nieznaczna przewaga,
- $1,3 \leq S < 2$ – znaczna (istotna) przewaga,
- $2 \leq S < 3$ – widoczna przewaga,
- $S \geq 3$ – przygniatająca przewaga.

W praktyce operacyjnego przygotowania VVS uważa się, że panowanie w powietrzu osiąga się w ilościowo-jakościowym stosunku sił lotniczych stron nie mniej jednak niż 2:1. W uzupełnieniu do tego kryterium wykorzystuje się czasem stopień porażenia zgrupowania OP przeciwnika w pasie jego przełamania (nie

⁷ A. Rudnenko, *O kriterijakh dostizhenija...*, op. cit., s. 52.

mniej niż 70%) i obniżenie intensywności działań bojowych jego lotnictwa taktycznego (nie mniej niż 1,5 raza) w rezultacie zniszczenia przede wszystkim obiektów infrastruktury. Uwzględniając te wskaźniki, przygniatającą przewagę można nazwać panowaniem w powietrzu.

Klasyfikacja stopni przewagi w powietrzu ma nie tylko znaczenie metodyczne, ale też i praktyczne, bowiem konieczna jest do podjęcia decyzji i planowania konkretnych operacji powietrznych.

3.3. KRYTERIA OSIĄGANIA CELÓW OPERACJI POWIETRZNYCH

W analogii do powyższego określono ilościowe kryteria osiągnięcia wszystkich celów operacji powietrznych i operacji powietrznych ZO VVS tabela 3⁸. Tak więc, osłabienie zgrupowania od 25 do 50% odpowiada jego obehwładnieniu (częściowej utracie zdolności bojowej), a powyżej 50% – jego rozgromieniu (całkowitej utracie zdolności bojowej). Określając potrzebny stopień osłabienia konkretnego zgrupowania, zróżnicowano podejście, uwzględniając z jednej strony zagrożenia, jakie niesie to zgrupowanie w konkretnej sytuacji oraz własne możliwości bojowe w celu osiągnięcia potrzebnego stopnia jego osłabienia (P). Jeżeli do rozgromienia zgrupowania sił powietrznych, lądowych i lotniskowcowych grup uderzeniowych lub innego zgrupowania sił morskich, desantu operacyjnego przeciwnika wystarczy $P = 50\%$, to do zniszczenia zgrupowania raketowo-jądrowego lub OP wymagana wartość P powinna wynosić nie mniej niż 75%. Izolacja od 25 do 50 % potencjału bojowego przemieszczających się wojsk, obniżenie w takim samym stopniu przewozów, przepustowości systemu komunikacji oznacza dezorganizację manewru odwodami i rezerwami (wojskami i siłami), rozwinięcia odwodów (wojsk), przewozów wojsk i środków materialnych, a o 50% i więcej obehwładnienie militarno-ekonomicznego potencjału przeciwnika. Utrudnienie państwowego i militarnego kierowania zachodzi przy obniżeniu efektywności funk-

⁸ A. Rudnenko, *O kriterijakh dostizhenija...*, op. cit., s. 51.

cjonowania systemu kierowania przeciwnika o 25–50%, naruszenie – 50–75%, zerwanie –75% i więcej. Zapobieżenie stratom o 25–50% odpowiada odparciu strategicznego napadu powietrznego (zaczepnej operacji powietrznej, zmasowanych uderzeń środków napadu powietrznego) przeciwnika, a o 50% i więcej – zerwaniu.

Oczywiście, normy operacyjne strat zadanych zgrupowaniom i grupom obiektów przeciwnika rozpatruje się jako orientacyjne dla współczesnych operacji. Ich konkretne znaczenia otrzymuje się w rezultacie ekspertyz specjalistów z dziedziny sztuki operacyjnej w trakcie planowania konkretnej operacji w konkretnych warunkach.

Tabela 3. Kryteria osiągania celów operacji powietrznych VVS.

Cele operacji powietrznych i operacji związanych z nimi	Zdobycie (utrzymanie) panowania w powietrzu	Oslabienie grup lotniczych (lotniskowej, obrony powietrznej, rakietowo - jądrowego, wojsk lądowych)	Dezorganizacja manewru odrodami (silami), rozwinięcia odrodów (wojsk), przewozów wojsk i środków materialnych	Obniżenie potencjału militarnego - ekonomicznego	Dezorg. kierowania	Oslabienie uderzeń SNP
Podstawowe kryteria osiągania celów operacji i ich gradacja	Stosunek efektywności grupowań lotniczych przeciwnych stron, S	Stosunek potencjału bojowego (możliwości bojowych), P (%)	Ilość izolowanego potencjału bojowego przemieszczanych wojsk, środków materialnych (poziom obniżenia możliwości przepustowych systemu komunikacji), I (%)	Obniżenie poziomu wydajności określonego rodzaju produkcji, V (%)	Obniżenie efektywności funkcjonowania systemu kierowania, C (%)	Stopień obniżenia strat, U (%)
Bardzo mała przewaga	$1 < S < 1,1$	$0 < P < 10$	$0 < I < 10$	$0 < V < 10$	$0 < C < 10$	$0 < U < 10$
Nieznaczna przewaga	$1,1 \leq S < 1,3$	$10 \leq P < 25$	$10 \leq I < 25$	$10 \leq V < 25$	$10 \leq C < 25$	$10 \leq U < 25$
REKOMENDOWANE FINALNE CELE OPERACJI						
Znaczna (istotna) przewaga	$1,3 \leq S < 2$	$25 \leq P < 50$ obehwładnienie	$25 \leq I < 50$ naruszenie	$25 \leq V < 50$ naruszenie	$25 \leq C < 50$ utrudnienie	$25 \leq U < 50$ odparcie
Widoczna przewaga	$2 \leq S < 3$	$50 \leq P < 75$ rozgromienie	$50 \leq I < 75$ zerwanie	$50 \leq V < 75$ podważenie	$50 \leq C < 75$ naruszenie	$50 \leq U < 75$ zerwanie
Przygniatająca przewaga	$S \geq 3$ panowanie	$75 \leq P \leq 100$ rozgromienie	$75 \leq I \leq 100$ zerwanie	$75 \leq V \leq 100$ podważenie	$75 \leq C \leq 100$ zerwanie	$75 \leq U \leq 100$ zerwanie

3.4. OPERACJE POWIETRZNE VVS FR

Operacja powietrzna prowadzona jest z reguły w ciągu kilku (2-10) dób z udziałem kilku ZO VVS (np. ALiOP, OSPiOP) i tylko w pojedynczych przypadkach – sił i środków jednego ZO, np. SAL ND. Prowadzenie operacji powietrznych zwykle związane jest przełamaniem systemu OP przeciwnika, realizacja tego zadania wymaga zaangażowania sił i środków SV, a w szczególności RViA; oddziałów WRE i AA; pododdziałów rozpoznania, specjalnego przeznaczenia, a na kierunkach nadmorskich – i sił VMF. Dowodzenie siłami i środkami uczestniczącymi w operacji jest całkowicie scentralizowane. Za przygotowanie i realizację operacji powietrznej odpowiedzialny jest osobiście Dowódca VVS i sztab VVS. VVS prowadzi i uczestniczą w następujących operacjach powietrznych:

- strategiczna obronna operacja powietrzno-kosmiczna⁹,
- strategiczna zaczepna operacja powietrzno-kosmiczna,
- zaczepna operacja powietrzna na TW (TDW),
- obronna operacja powietrzna na TW (TDW),
- operacja powietrzno-desantowa na TW (TDW),
- powietrzno-morska operacja desantowa na TW (TDW) (rzadko),
- przeciwdesantowa operacja na TW (TDW),
- operacja strefy obrony powietrznej,
- zaczepna operacja powietrzna frontu, okręgu (armi) ALiOP,
- obronna operacja powietrzna na frontu, okręgu (armi) ALiOP,
- operacja SAL ND.

Analizując organizację, przebieg i cele ćwiczeń, prowadzonych przez USA i NATO, w okresie ostatnich 10 – 15 lat Rosjanie doszli do wniosku, że ich głównym celem było wypracowanie praktycznych działań w strategicznej zaczepnej operacji powietrzno-kosmicznej. Wobec tego przygotowanie i prowadzenie takiej

⁹ Zwana również strategiczną operacją odparcia napadu powietrzno-kosmicznego.

operacji przez ewentualnego przeciwnika wymaga przeciwstawienia jej odpowiedniej kontroperacji VS FR. Obecnie, zgodnie z obowiązującymi dokumentami normatywnymi, za taką uważa się strategiczną powietrzno-kosmiczną operację obronną.

Strategiczna operacja powietrzno-kosmiczna¹⁰ to zorganizowane działania ZO i ZT rsz, w których decydującą rolę odgrywają VVS. Jest to całokształt uzgodnionych i wzajemnie powiązanych co do celów, zadań, miejsca i czasu obronnych i zaczepnych operacji powietrznych, działań bojowych oraz uderzeń, realizowanych według jednolitego zamiaru i planu ND.

Głównymi celami takiej operacji będą: odparcie powietrzno-kosmicznej zaczepnej operacji (kampanii) przeciwnika, stworzenie sprzyjających warunków do zdobycia panowania w przestrzeni powietrzno-kosmicznej i przeprowadzenie strategicznych operacji na TDW. Ich osiągnięcie zapewnia się poprzez realizację kompleksu zadań, z których do najważniejszych należy zaliczyć:

- zniszczenie (uszkodzenie) podstawowych elementów struktury sił i środków napadu powietrzno-kosmicznego przeciwnika w przestrzeni powietrzno-kosmicznej, lądowej i morskiej;
- osłonę najważniejszych obiektów państwa i zgrupowań WS przed rozpoznaniem i uderzeniami z przestrzeni powietrzno-kosmicznej.

Do realizacji wyżej wymienionych zadań mogą być użyte: VVS, KV i VMF, jednostki rozpoznania i WRE, środki sił powietrznych i OP państw sojuszników.

Celem działań sił OP i uderzeniowych będzie zerwanie strategicznej zaczepnej powietrzno-kosmicznej operacji przeciwnika na jednym – dwóch strategicznych powietrzno-kosmicznych kierunkach. Strategiczny manewr siłami OP, lotnictwa

¹⁰ G. Shevchenko, *Voennoe iskusstvo v novykh ustavnnykh dokumentakh*, „Voennaja Mysl” Moskwa 1999, nr 7. s.41.

odwołu ND i operacyjnych ZO VVS, w celu stworzenia korzystnego stosunku sił obejmie rejon wewnętrzny, zachodni i wschodni TW, a wymagał będzie znacznego rozdzielania sił i środków pomiędzy nimi oraz podjęcia decyzji na najwyższym szczeblu VS FR. Zrozumiałe jest, że zgrupowanie wojsk i sił rozwiniętych w czasie pokoju i w okresie zagrożenia na określonych kierunkach będzie zbyt słabe i wymagać będzie koncentracji wysiłku vPVO SV i sił uderzeniowych kilku ZO operacyjnego przeznaczenia – ALiOP, operacyjno-strategicznych terytorialnych ZO (okręgów wojskowych), VMF.

Operacja SAL ND jest podstawową formą jej użycia. Jest to całokształt uzgodnionych, co do celu, zadań, miejsca i czasu uderzeń lotniczych, bitew powietrznych, walk i specjalnych lotów bojowych wykonywanych przez ZT armii w ścisłym współdziałaniu z ZO i ZT innych rsz i wojsk lub samodzielnie według jednolitego zamiaru i planu, w celu wykonania jednego lub kilku operacyjnych (operacyjno-taktycznych) zadań w określonych rejonach TDW i w określonym czasie.

Operacja SAL ND to nie tylko operacja prowadzone przez lotnictwo strategiczne (LS – samoloty bombowe dalekiego zasięgu i strategiczne samoloty bombowe – nosiciele rakiet), ale i również operacje prowadzone przez ALT ND. Do połowy lat 90-tych operacja LS rozpatrywana była jako integralna część strategicznego powstrzymywania jądrowego, a w wypadku wybuchu wojny jądrowej jako integralna część operacji strategicznych sił jądrowych. Konieczność wzmocnienia konwencjonalnego komponentu VVS, wysoka efektywność BPR oraz wzrost zagrożenia konfliktami lokalnymi wzdłuż granic FR spowodowały przewartościowanie poglądów na operacje LS, ich miejsce i rolę w systemie operacji VS i VVS FR. Obecnie operacja LS może być prowadzona w konfliktach lokalnych z użyciem BPR oraz jako integralna część operacji prowadzonych w przestrzeni powietrzno-kosmicznej.

Operacja SAL ND z udziałem ALT ND będzie miała na celu, przede wszystkim wysadzenie desantów powietrznych w ramach prowadzonej operacji powietrzno-desantowej na TW (TDW) oraz powietrzno-morskiej operacji desantowej na TW (TDW). Wcześniej, jednak, w ramach operacji strategicznego rozwinięcia sił realizację zadań strategicznego manewru odwodami pomiędzy TDW (kierunkami, regionami), ewakuację ludności cywilnej oraz obiektów infrastruktury przemysłowej i dóbr kultury, z jednoczesnym zabezpieczeniem żywotności wojsk, mobilizacji ważnych obiektów: państwowych, militarnych oraz ekonomicznych.

Za całkowicie nowe operacje powietrzne prowadzone przez VVS uważa się:

- operację strefy obrony powietrznej,
- zaczepną operacją powietrzną frontu, okręgu (armii) ALiOP,
- obronną operacją powietrzną na frontu, okręgu (armii) ALiOP.

Spśród nowych form użycia bojowego VVS FR operacja strefy obrony powietrznej wywołuje wśród rosyjskich teoretyków najwięcej kontrowersji chociażby, dlatego, że nie istnieje taka etatowa struktura organizacyjno-funkcjonalna w VVS FR jak strefa obrony powietrznej, a także z tego powodu, że działania defensywne są integralną częścią każdej prowadzonej operacji powietrznej. Wydzielenie aspektu li tylko defensywnego z operacji powietrznej i nadanie mu prawnonormatywnego i funkcjonalnego statusu prowadzi do powstania pewnego sztucznego tworu. Z drugiej jednak strony, z dostępnej literatury wynika, że operacja strefy obrony powietrznej prowadzona jest przez utworzone w tym celu siły zadaniowe. Analizując dostępną literaturę, można pokusić się o zdefiniowanie operacji strefy OP.

Tak, więc **operacja strefy OP** – to całokształt uzgodnionych i wzajemnie powiązanych, co do celów, zadań, miejsca i czasu bitew powietrznych i przeciwpoietrznych, działań bojowych ZT LM i ZRV VVS prowadzonych według jednolitego zamiaru i planu samodzielnie lub we współdziałaniu z ZT innych rsz i wojsk w celu odparcia zaczepnej operacji powietrznej przeciwnika na (strategicznym) powietrzno-kosmicznym kierunku, z użyciem konwencjonalnych (jądrowych)

środków rażenia w określonym czasie i rejonie TDW lub kierunku operacyjnym. Jej treścią będą bitwy powietrzne i walki ZT i oddziałów LM, bitwy przeciwpoietrzne i walki ZT i oddziałów ZRV VVS oraz ZT innych rsz i wojsk. Operacja strefy OP będzie operacją samodzielną, prowadzoną w ramach strategicznej operacji powietrznej (strategicznej operacji powietrznej na TDW).

Treści operacji powietrznych frontu, okręgu (armii) ALiOP wg samych Rosjan są mało zbadane z tego względu, że dotychczas armie lotnicze kategorii ALF nie prowadziły samodzielnych (wspólnych) operacji, prowadziły tylko i wyłącznie działania bojowe i same jako takie wydzielały wysiłki na potrzeby operacji prowadzonych przez armie lotnicze wyższych kategorii. Niemniej jednak Rosjanie operacje ALiOP definiują w następujący sposób.

Operacja ALiOP to całokształt uzgodnionych i wzajemnie powiązanych, co do celów, zadań, miejsca i czasu zmasowanych uderzeń lotniczych, powietrznych i przeciwlotniczych bitew i walk oraz specjalnych lotów bojowych związków taktycznych i oddziałów ALiOP prowadzonych wg jednolitego zamiaru i planu samodzielnie lub we współdziałaniu z ZO i ZT innych rsz i wojsk w celu wykonania zadań operacyjnych z użyciem konwencjonalnych środków rażenia w ustalonym czasie w określonym rejonie TDW lub na kierunku operacyjnym. Operacja ALiOP prowadzona jest zgodnie z decyzją i planem ND i SG VS FR, głównodowodzącego VS na TDW lub dowódcę frontu. Operacja ALiOP jest operacją samodzielną i zarazem częścią składową strategicznej operacji powietrznej, operacji powietrznej na TDW lub operacji frontu. W ostatnim czasie uległ zmianom charakter zadań operacji powietrzno-desantowych, powietrzno-morskich, desantowych i przeciwdesantowych. Wyjaśnia się to znacznym wzrostem możliwości uczestniczących w nich sił i środków. Operacje te rozpatruje się jako część składową strategicznej operacji na TW (TDW) lub jako część operacji frontu (floty).

3.5. POZOSTAŁE FORMY UŻYCIA VVS FR.

Zasadniczą formą użycia ZO VVS FR są przede wszystkim operacje, co nie znaczy, że nie istnieją inne formy. Jedną z nich – działania bojowe jest drugą z kolei formą użycia VS a znakiem tego i VVS w konfliktach zbrojnych, jakie określa „Doktryna Wojenna Federacji Rosyjskiej”. Pozostałe formy użycia VS FR, znajdujące swoje odzwierciedlenie w instrukcjach (regulaminach) to: – specjalny lot bojowy, uderzenie, walka, bitwa. Poniżej zostaną one pokrótce przedstawione zgodnie z obowiązującą hierarchią.

Specjalny lot bojowy to działania lotnictwa w powietrzu w czasie wykonywania zadań bojowych z reguły niewymagający użycia lotniczych środków bojowych. Prowadzi się go w celu prowadzenia rozpoznania powietrznego, desantowania desantów powietrznych, transportu: wojsk, techniki wojskowej i ładunków na zaplecze przeciwnika, ewakuacji: rannych i chorych, załóg które przymusowo opuściły statek powietrzny nad terytorium przeciwnika, prowadzenia WRE, korekcji ognia artylerii i innych.

Uderzenie jest częścią składową walki, działań bojowych, bitwy. Polega na jednoczesnym rażeniu zgrupowań wojsk, obiektów: naziemnych, powietrznych i morskich przeciwnika, poprzez silne oddziaływanie nań broni jądrowej lub wojsk. Ze względu na zastosowane środki można je podzielić na:

- jądrowe,
- ogniowe,
- raketowe,
- raketowo-artyleryjskie,
- lotnicze,
- uderzenia wojsk.

Ze względu na ilość zaangażowanych sił i rażonych obiektów można je podzielić na:

- zmasowane,
- grupowe,
- pojedyncze.

Walka jest podstawową formą działań taktycznych wojsk, lotnictwa i marynarki wojennej. Stanowi ona zorganizowane starcie zbrojne ZT, oddziałów i pododdziałów walczących stron obejmujące uzgodnione co do celu, miejsca i czasu uderzenia, ogień i manewr w celu zniszczenia (rozgromienia) przeciwnika oraz wykonania innych zadań taktycznych w określonym rejonie w ciągu krótkiego czasu. Walka dzieli się na: ogólnowojskową, powietrzną, przeciwpowietrzną i morską.

Bitwa jest zasadniczą częścią składową operacji. Obejmuje ona całokształt najważniejszych prowadzonych według jednolitego zamiaru walk określonych zgrupowań wojsk (sił) w celu wykonania jednego konkretnego zadania. Bitwa może być: ogólnowojskowa, powietrzna, przeciwpowietrzna i morska.

Działania bojowe to całokształt uzgodnionych i wzajemnie powiązanych co do celu, zadań, miejsca i czasu bitew, walk, uderzeń i manewru wojsk (sił) prowadzonych w ramach operacji ZO lub pomiędzy operacjami w celu realizacji kolejno wynikających zadań operacyjnych lub operacyjno-taktycznych. Odmianą działań bojowych są *systematyczne działania bojowe*, które są szczególną formą użycia ZO VVS i VMF z ograniczonymi celami i zadaniami. Prowadzone są one w celu ciągłego oddziaływania na przeciwnika i uniemożliwienia lub ograniczenia działań jego wojsk, zadania strat oraz stworzenia dogodnych warunków do działań wojsk własnych w określonym rejonie.

Oprócz omówionych powyżej form użycia VVS mogą być one użyte do działań specjalnych – innych niż wojna – zarówno w czasie pokoju, jak i wojny, na

własnym terytorium i poza jego granicami w celu realizacji określonych zadań politycznych, ekonomicznych i strictly militarnych.

Rosjanie określając formy użycia „nowych” VVS uwzględniają to, że istniejące, w „starych” VVS formy i sposoby użycia ZO i ZT w większym stopniu, niż w VPVO łączyły się z formami i sposobami działań SV. Proces tworzenia ZO „nowych” VVS (operacyjno-strategicznych, operacyjnych, operacyjno-taktycznych) obiektywnie wymaga wypracowania takich form ich użycia, które harmonijnie łączyłyby w sobie zarówno ofensywny, jak i defensywny pierwiastek w ramach prowadzonych operacji w tym i w operacjach ogólnowojskowych. Formy użycia bojowego VVS FR w nowej strukturze organizacyjno-funkcjonalnej według samych Rosjan na razie są mało zbadane, wiele problemów ich przygotowania i przeprowadzenia wymaga dodatkowych badań. Najwięcej uwagi wymaga użycie ALiOP, a szczególnie działania w ramach operacji powietrzno-kosmicznej (zwalczanie lotniczych i raketowo-jądrowych zgrupowań przeciwnika, rozgromienie jego odwodów, zniszczenie ważnych obiektów) oraz operacja strefy OP.

4. WYBRANE TENDENCJE ROZWOJU SZTUKI OPERACYJNEJ ROSYJSKICH VVS

Ogromne zmiany geopolityczne na przełomie XX i XXI w. spotkały się z burzliwym rozwojem najnowszych technologii. Dzięki temu stało się możliwe przejście od wojen, a w konsekwencji i operacyjnych form działań wojsk i sił, o charakterze niszczycielskim do wojen z **przewagą funkcjonalno – strukturalną, selektywnego oddziaływania na przeciwnika**. W tej sytuacji coraz większego znaczenia nabiera tendencja transformacji walki zbrojnej (dowolnej skali) w walkę informacyjno-zbrojną. Zastosowanie nowych, wysoce efektywnych środków walki w celu dezorganizacji kierowania polityczno-militarnego przeciwnika prezentuje się jako stała i określona część składowa działań sił zbrojnych w każdej sytuacji, a praktycznie realizacja form i sposobów informacyjnego starcia w trakcie konfliktu zbrojnego doprowadzi do zasadniczych zmian w charakterze i treści operacji.

Kolejną tendencją jest ciągła zmiana charakteru, treści operacji i działań wojsk. Przede wszystkim to nieunikniony wzrost oczekiwań i wymagań, co do osiągania ich celów. Po raz pierwszy to nie zajęcie terytorium opanowanego przez nieprzyjaciela, nawet nie jego rozbitcie wysuwa się na pierwszy plan, lecz najważniejszym zadaniem zaczyna być całkowita dezorganizacja jego wysiłków wskutek zastosowania broni informacyjnej, nieśmiercionośnej i precyzyjnego rażenia oraz zdecydowanych działań sił powietrznych, aeromobilnych i desantowo-dyweryyjnych.

4.1. SZTUKA OPERACYJNA VVS W ASPEKTCIE POSTĘPU TECHNICZNEGO

Cechą charakterystyczną tych programów jest aktywizacja prac nad perspektywicznymi technologiami – w tym: w dziedzinie prędkości hipersonicznych, technologii „stealth”, modułowości konstrukcji i wykorzystania najnowszych zdobyczy technicznych w dziedzinie awioniki. To wszystko pozwala podwyższać jakościowe

parametry istniejących środków walki zbrojnej i na tej podstawie stworzyć zasadniczo nową generację sprzętu. Sprzętu zdolnego działać w przestrzeni powietrzno-kosmicznej.

Perspektywicznymi elementami techniki lotniczo-kosmicznej XXI w. będą hipersoniczne statki powietrzne zdolne wykonywać lot zarówno w przestrzeni powietrznej, jak i kosmicznej z prędkościami w zakresie $M=5-25$ i przedziale wysokości 30-120 km. Dodać należy, że ten obszar prędkości i wysokości lotów jest słabo kontrolowany przez obecnie istniejące systemy OP. Z kolei integracja systemów uderzeniowych jak i wspierających komponentów: lotniczego, raketowego i kosmicznego doprowadzi do stworzenia na początku XXI w. **strategicznego, globalnego systemu rozpoznawczo-uderzeniowego**, zdolnego realizować zadania walki zbrojnej w przestrzeni powietrzno-kosmicznej praktycznie w realnym czasie.

Doświadczenia z konfliktów lat 90-tych XX w. wskazują, że doskonalenie parametrów jakościowych środków napadu powietrzno-kosmicznego (ŚNPK – szeroko rozumiane lotnictwo, międzykontynentalne rakiety balistyczne naziemnego i morskiego bazowania, BPR, broń elektromagnetyczna, satelitarne zgrupowanie, środki WRE) wpływa na dalszy rozwój form i sposobów ich bojowego użycia, co znajduje odzwierciedlenie w szybkim narastaniu sił zgrupowania lotniczego przy jego początkowej szczupłości; w większej skali koordynacji wspólnych działań różnorodnych sił lotnictwa, bazujących na znacznych obszarach; we wzroście intensywności działań bojowych, parametrów przestrzennych operacji (kampanii) powietrznych, skróceniem czasu wykonania postawionych zadań bojowych, wykorzystaniu nowych sposobów osiągnięcia taktycznego zaskoczenia podczas wykonywania uderzeń na obiekty. Można skonstatować, że przy zachowaniu powyższych tendencji możliwości ŚNPK na początku XXI w. znacznie wzrosną i środek ciężkości walki zbrojnej przemieści się w przestrzeń powietrzno-kosmiczną i sferę informacyjną, a zdobycie przewagi nad przeciwnikiem w obu tych obszarach będzie *condicio sine qua non* osiągnięcia celów wojny. Już dzisiaj kosmos wykorzy-

stywany jest do lotów satelitów wojskowych (podwójnego przeznaczenia) naukowo-badawczych i pilotowych stacji orbitalnych. Poprzez kosmos przebiegają trajektorie lotów międzykontynentalnych rakiet balistycznych naziemnego i morskiego bazowania, rakiet operacyjno-taktycznych, w przestrzeni kosmicznej mogą przebiegać trajektorie lotów rakiet skrzydlatych bazowania powietrznego. W końcu to przede wszystkim w kosmosie będą używane środki strategicznej i niestrategicznej obrony przeciwrakietowej. W nieodległej już przyszłości pojawią się bojowe statki powietrzno-kosmiczne, co nieuchronnie spowoduje powstanie **kosmicznego teatru działań wojennych (KTDW)**. W związku z tym w sztabach rodzajów sił zbrojnych i wojskowych ośrodkach naukowo-badawczych FR opracowywane są teoretyczno-praktyczne podstawy powietrzno-kosmicznych operacji.

Rosjanie uważają, że zasadniczymi formami bojowego użycia zgrupowań lotniczych sił powietrznych w konfliktach zbrojnych początku XXI w. pozostaną operacje (kampanie) powietrzne, systematyczne działania bojowe i uderzenia lotnicze. Jednakże masowe wyposażenie sił powietrznych w BPR oraz doskonalenie jej parametrów jakościowych spowoduje, że dane formy zmienią swój charakter i znacznie napęlnią się nowymi treściami.

1. Znacznie wzrosną wskaźniki przestrzenne działań bojowych lotnictwa, ilość realizowanych przez nie zadań w skali operacyjno-strategicznej i strategicznej.
2. W rezultacie wzrostu selektywności użycia BPR, pojawi się możliwość kompleksowej i zarazem równoczesnej realizacji głównych zadań stawianych lotnictwu już w początkowym okresie wojny.
3. Istotnie wzrośnie dynamika i intensywność działań, wskutek czego skróceniu ulegnie okres realizacji głównych zadań stojących przed lotnictwem.

4. Wzrosnie konieczność posiadania aktualnych terminowych i dokładnych danych rozpoznawczych o obiektach działań, zarówno w trakcie planowania, jak i realizacji uderzeń lotniczych, ponieważ wysoka efektywność BPR jest synergiczną wypadkową posiadanych danych rozpoznawczych.
5. Pojawi się realna możliwość uzyskania zaskoczenia, szczególnie w czasie wykonania pierwszego uderzenia. Tendencja ta uwarunkowana jest znacznym wzrostem potencjału bojowego zgrupowań lotniczych, co pozwala rozpocząć działania bojowe **istniejącymi w czasie „P” zgrupowaniami lotniczymi bez wcześniejszego ich wzmocnienia** oraz możliwością użycia BPR z poza strefy informacyjno-obronnej przeciwnika.
6. **Zajdą zmiany w ugrupowaniu bojowym środków napadu powietrznego** w trakcie wykonywania zmasowanych uderzeń związane ze wzrostem ilości działających w ugrupowaniu bezpilotowych statków powietrznych (BSP) i bezpilotowych środków rażenia. Tendencja ta uwarunkowana jest ilościowym wzrostem BSP i BPR, które będą zdolne samodzielnie realizować praktycznie całe spektrum zadań bojowych.

Ponadto zajdą zmiany w samym ugrupowaniu bojowym samolotów, zwłaszcza w rzucie przełamania OP i uderzeniowym. Wyrażać się one będą w przejściu do działań jednoczesnych dużych ilości niewielkich składem grup uderzeniowych, a nawet pojedynczych samolotów wykonujących swoje zadania zwalczania konkretnych obiektów. Zmiany te uwarunkowane są małą elipsą rozrzutu lotniczych środków bojowych, co pozwala realizować poszczególne zadania bojowe mniejszą ilością sił. Według ekspertów wojskowych, ilość samolotolotów konieczna do zniszczenia tych samych, małowymiarowych obiektów przy użyciu BPR zmniejsza się od 2 do 5 razy w porównaniu z użyciem niekierowanych lotniczych środków rażenia. Dlatego też takie pojęcie jak „zmasowane uderzenie raketowo-lotnicze” zmieni swój sens, a mianowicie nie będzie rozpatrywane jako zmasowany nalot w

jednolitym ugrupowaniu bojowym, lecz będzie **jednoczesnym działaniem dużej ilości niewielkich grup uderzeniowych.**

W trakcie operacji dzięki BSP i BPR pojawi się możliwość jednoczesnego zwalczania całego zgrupowania sił i wszystkich kluczowych obiektów przeciwnika niezależnie od głębokości ich położenia. W tej sytuacji zanikną pojęcia „frontu” i „tyłu”, a pojawią się nowe „obiekty podlegające uderzeniom” i „obiekty niepodlegające uderzeniom”, również trudno będzie wydzielić takie klasyczne pojęcia jak: kierunek głównego uderzenia; rubieże operacyjne, rozmach operacji, ponieważ działania będą prowadzone przede wszystkim w trzecim wymiarze nieprzerwanie aż do osiągnięcia celu wojny. Posiadana i perspektywiczna BPR w arsenałach WWS bezpośrednio wpłynie na taktykę lotnictwa – znacznie ją uprości, ponieważ głównym zadaniem załóg lotniczych będzie terminowe wyjście na rubieże odpalenia BPR (z reguły leżące poza strefą obrony i często informacji przeciwnika) i odpalenie jej zgodnie z postawionym zadaniem.

4.2. OPERACJE ZABEZPIECZAJĄCE I ROZPOZNAWCZO- -OGNIOWE

Międzynarodowe zobowiązania zmierzające do obniżenia zagrożenia i redukcji zbrojeń, kryzys ekonomiczny, a w następstwie ostre obniżenie wydatków na zbrojenia, nie pozwalają na utrzymanie przez FR na wszystkich TDW zgrupowań sił zdolnych, bez dodatkowego dokończenia i wzmocnienia, efektywnie realizować postawione przed nimi zadania. Z kolei konflikty zbrojne końca XX w., uczą, że początkowy okres wojny decyduje o jej rezultacie. Wobec powyższego względne znaczenie okresów kryzysu i początkowego konfliktu jest równie ważne, jak jego okresów kolejnych i finalnego. Dlatego też utworzenie zgrupowań wojsk zdolnych efektywnie prowadzić operacje początkowego okresu wojny przed wybuchem konfliktu jest oczywistością.

Realizacja tego zadania wymaga ostrej centralizacji kierowania przedsięwzięciami prowadzonymi w okresie zagrożenia w ścisłym powiązaniu, co do celów, zadań, czasu, kierunków (regionów, TDW), a także użytych sił i środków i możliwa jest tylko dzięki uprzedniemu zaplanowaniu, według poglądów niektórych rosyjskich teoretyków, już w czasie „P” systemu **operacji zabezpieczających** okresu kryzysu (zagrożenia). Przeznaczeniem systemu operacji zabezpieczających jest realizacja w krótkim okresie strategicznego manewru odwodami pomiędzy TDW (kierunkami, regionami), ewakuacja ludności cywilnej, obiektów infrastruktury przemysłowej, dóbr kultury i innych, przy jednoczesnym zabezpieczeniu żywotności wojsk, mobilizacji ważnych obiektów: państwowych, militarno-ekonomicznych, a także ochrona ludności cywilnej i środowiska naturalnego oraz zintensyfikowanie działalności rozpoznawczej wszystkich szczebli. Podstawowe czynniki wymagające przeprowadzenia operacji zabezpieczających z udziałem VVS oraz ich cele przedstawia tabela 4¹¹.

¹¹ A. Bochkarëv., O. Bulatov, A. Kazachënok, *Sistema obespechivajushhikh operacij*, „Voennaja Mysl”, Moskwa 1996, nr 2, s. 41.

Tabela 4. Czynniki warunkujące konieczność prowadzenia operacji zabezpieczających i ich cele.

Czynniki	Cele
Pierwsza powietrzno-lądowa (wodna) operacja transportowa	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Zmiana charakteru stosunków międzynarodowych. 2. Żądania terytorialne w stosunku do FR. 3. Konieczność zabezpieczenia żywotnych interesów FR w różnych regionach. 4. Redukcja VS FR. 5. Ilościowe ograniczenia na mocy porozumień międzynarodowych. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Utworzenie na dowolnym TDW (kierunku strategicznym) silnych zgrupowań wojsk w krótkim czasie. 2. Ewakuacja ludności cywilnej, obiektów gospodarki narodowej i innych dóbr ze strefy działań wojennych, klęsk żywiołowych, awarii i katastrof. 3. Niesienie pomocy humanitarnej w rejonach klęsk żywiołowych.
Operacja rozpoznawcza	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Wysoka mobilność sił zbrojnych oraz ich wysokie możliwości wykonania zmasowanych uderzeń ogniowych. 2. Niebezpieczeństwo wciągnięcia FR do wojny na wskutek rozszerzenia się konfliktu lokalnego. 3. Konieczność ostrzeżenia o możliwości zaistnienia klęski żywiołowej, awarii, katastrof i informowania o sytuacji w takich rejonach 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Zdobywanie danych o zamiarach i potencjalach przeciwników oraz wykluczenia zaskakującej agresji. 2. Określenie ilościowo-jakościowego składu sił przeciwnika, rejonów rozmieszczenia, prognozowania zamiaru jego działań. 3. Wykluczenie zaskakującego użycia przez przeciwnika nowych rodzajów broni i taktyki działań. 4. Dostarczenie organom dowodzenia danych rozpoznawczych i o sytuacji: chemicznej, ekologicznej, sejsmicznej i hydrometeorologicznej w rejonach działań.

Operacje zabezpieczające dzielone są na¹²:

- pierwszą (kolejną) **powietrzno-lądową** (wodną) **operację transportową** (pierwsza operacja transportowa);
- operację zabezpieczenia żywotności wojsk;
- operację rozpoznawczą.

Spośród tych operacji VVS FR przede wszystkim uczestniczyć będą w pierwszej operacji transportowej oraz operacji rozpoznawczej.

Pierwsza operacja transportowa – to zawczasu uzgodnione działania transportowych organów Ministerstwa Obrony, Ministerstwa Transportu, Ministerstwa Obrony Cywilnej i Sytuacji Nadzwyczajnych i innych państwowych (prywatnych) organizacji oraz **jednostek lotnictwa transportowego VVS**, a także działania zabezpieczające **ZRV VVS**, **KV**, wojsk łączności, jednostek **WRE**, **VV** (*Vnutrennie Vojska* – wojska wewnętrzne) skierowanych na terminowe przegrupowanie do rejonów operacyjnego (bojowego) przeznaczenia sił mobilnych, odwodów operacyjnych w celu utworzenia (wzmocnienia) zgrupowań wojsk do odparcia agresji dowolnej skali, na dowolnych kierunkach, ewakuacji ludności cywilnej, obiektów gospodarki narodowej i innych dóbr. Rozmach operacji może obejmować jeden lub kilka kierunków strategicznych.

Ważną i szczególną rolę w systemie operacji zabezpieczających odgrywa **operacja rozpoznawcza**. Jej szczególność zawiera się w konieczności prowadzenia rozpoznania nie na jednym, ale na wszystkich kierunkach strategicznych. W istocie będzie to całokształt działań rozpoznawczych w interesie zdobywania i systematyzacji informacji wyjściowych dotyczących sytuacji na zagrożonym kierunku. Prawdopodobnym jest, że operacja rozpoznawcza prowadzona będzie przed okresem zagrożenia, w przypadku wszelkich komplikacji w sytuacji międzynarodowej.

¹² A. Bochkarev., O. Bulatov, A. Kazachënok, *Sistema obespechivajushhikh...*, op. cit., s. 42.

Operacja rozpoznawcza to skoordynowane działania i wysiłki jednostek oraz organów rozpoznania wszelkiego rodzaju nakierowane na terminowe odkrycie zamiaru działania i składu zgrupowania przeciwnika, śledzenie najważniejszych jego obiektów i jednostek, realizację innych, specyficznych zadań w celu terminowego i dokładnego rozszyfrowania zamierzeń zgrupowań przeciwnika, zdobycie danych niezbędnych do podjęcia decyzji przez ND VS (Dowódcę TDW, dowódców wszystkich szczebli) i zabezpieczenie terminowego porażenia obiektów odpowiednio do rozwijającej się (prognozowanej) sytuacji. Szczególne miejsce operacji rozpoznawczej w systemie operacji zabezpieczających determinuje to, że prowadzona jest już w okresie pokoju następnie zagrożenia i będzie kontynuowana w czasie trwania konfliktu tak, aby zachować ciągłość i aktualność informacji rozpoznawczej w celu maksymalnego jej wykorzystania podczas realizacji porażenia ogniowego przeciwnika. W ten sposób operacja rozpoznawcza może przerodzić się w operację rozpoznawczo-ogniową.

Wydarzenia ostatnich lat pokazały, że na rozwój teorii i praktyki sztuki operacyjnej w coraz większym stopniu wpływają wciąż rosnące możliwości stron prowadzenia walki w przestrzeni powietrzno-kosmicznej. Zdobycie panowania w tych obszarach pozwoli uzyskiwać bez przeszkód niezbędne informacje o przeciwniku i wojskach własnych, w każdych warunkach meteorologicznych, pory roku i doby oraz zapewnić dowodzenie, dokładną nawigację, a w perspektywie – efektywnie niszczyć najważniejsze naziemne, morskie i powietrzno-kosmiczne obiekty przeciwnika. Dalszy rozwój BPR, zautomatyzowanych systemów rozpoznania (szczególnie kosmicznych) i dowodzenia spowoduje, że całkiem efektywnymi mogą stać się **bitwy ogniowe** i **operacje rozpoznawczo-ogniowe** będące częścią składową informacyjnego pola walki. Z chwilą opanowania (otrzymania) przez VS FR środków i sposobów walki informacyjnej będą one prowadzić **operacje informacyjne**.

Rosjanie uważają, że **bitwa ogniowa** to całokształt uzgodnionych działań vPVO SV, ZT i oddziałów WRE, systematycznych działań bojowych systemów

rozpoznawczo-uderzeniowych i zestawów rozpoznawczo-uderzeniowych, zmasowanych i skoncentrowanych głębokich raketowo-lotniczo-artyleryjskich uderzeń na obiekty systemów dowodzenia wojskami i BPR, lotnictwo na lotniskach, środki rozpoznania i WRE¹³. Podstawowym celem bitwy, w operacji frontu, będzie zdobycie przewagi ogniowej. Długość bitwy może wahać się w granicach od jednej do kilku dób. Szczególne znaczenie będzie miał wynik pierwszej bitwy ogniowej, ponieważ on warunkuje sukces pierwszej operacji frontu. Bitwę ogniową front może prowadzić samodzielnie lub w systemie operacji rozpoznawczo-ogniowej prowadzonej przez kilka frontów.

Operacja rozpoznawczo-ogniowa¹⁴ będzie całokształtem systemu przeciwpowietrznych i powietrznych bitew ogniowych, samodzielnych zmasowanych i skoncentrowanych głębokich raketowo-lotniczo-artyleryjskich i radioelektronicznych uderzeń, systematycznych działań bojowych systemów rozpoznawczo-uderzeniowych związków operacyjnych i zestawów rozpoznawczo-uderzeniowych ZO i ZT, prowadzonych według jednolitego zamiaru i planu w celu zdobycia i utrzymania przewagi ogniowej nad przeciwnikiem. Jakościowo nowego charakteru operacjom nadają **elektroniczno-ogniowe i informacyjne uderzenia, walki powietrzne i uderzenia śmigłowców bojowych i BSP**, zastosowanie broni, opartej na nowych prawach fizyki itd.

Reasumując można stwierdzić, że zmiany w treści współczesnych operacji rosyjskich VVS związane są w pierwszej kolejności z koniecznością realizacji nowych zadań operacyjnych, z zastosowaniem jakościowo nowych i środków walki zbrojnej. Nie przypadkiem też rosyjska teoretyczna myśl wojskowa, koncentruje

¹³ I. Makarenko A. Chernysh, *Koncepcija ogneвого porazhenija protivnika v operacijakh: vzgljady na razrabotku i realizaciju*, „Voennaja Mysl”, Moskwa 1993, nr 7, s. 53.

¹⁴ I. Makarenko A. Chernysh, *Koncepcija ognewego...*, op. cit., s. 54.

swój wysiłek na wypracowaniu nowych, nietradycyjnych form i sposobów użycia wojsk zarówno w konfliktach na wielką skalę, jak i w wojnach lokalnych oraz konfliktach zbrojnych. Wynika stąd tak ważna w rozwoju sztuki operacyjnej tendencja, jak zachowanie ewolucyjnej ciągłości istniejących i pojawiających się nowych operacyjnych form i sposobów prowadzenia działań wojennych, albowiem próby ograniczenia się tylko do „modernizacji” dobrze znanych form i sposobów działań wojsk mogą doprowadzić do tego, że nawet przeważające potencjałem bojowym siły poniosą klęskę.

ZAKOŃCZENIE

Na obecnym etapie rozwoju VVS FR istnieje wiele problemów natury organizacyjno-strukturalnej i naukowej, a zwłaszcza w obszarze form i sposobów ich użycia. Związane jest to z tym, że nauka wojenna w znacznym stopniu nie nadąża za rozwojem procesów społeczno-politycznych i ekonomicznych, doskonaleniem środków walki zbrojnej oraz opóźnionym wykorzystaniem doświadczeń sztabów i wojsk w wojennych konfliktach, w celu rozwoju teorii. W procesie tworzenia VVS pojawiają się nowe zadania, związane z prowadzeniem operacji, działań bojowych w wojnach lokalnych i konfliktach zbrojnych. W tej sferze nadal prowadzone są studia i badania, również pomimo doświadczeń dwóch ostatnich wojen czeczeńskich nie dopracowano się jeszcze w pełni satysfakcjonujących poglądów na udział VVS w operacjach antyterrorystycznych.

Na ten pewien niedosyt określoności treści operacji nakłada się rewolucja naukowa i techniczno-technologiczna w sferze działań sił powietrznych, jakiej jesteśmy świadkami. Rewolucja ta pozwala z całą odpowiedzialnością twierdzić, że treści operacji VVS zostaną poddane ogromnym zmianom. Już obecnie obserwując i studiując rosyjskie działania w Czeczenii można stwierdzić, że są tam testowane elementy cyfrowego, sieciowego pola walki, mające potwierdzić założenia koncepcyjne rosyjskiego **globalnego (?)** systemu rozpoznawczo-uderzeniowego, z niebagatelna rolą w nim VVS.

Z kolei doświadczenia w dziedzinie walki zbrojnej, ale i nie tylko w ostatniej dekadzie obrazują zmiany roli poszczególnych rodzajów sił zbrojnych, siły powietrzne aspirują do roli głównego rodzaju sił zbrojnych, natomiast pozostałe tracą swoje znaczenie i tendencja ta zauważalna jest również Rosji. Dla sprostania aspiracjom VVS w obecnej sytuacji ekonomicznej postawiono rosyjskiemu kompleksowi naukowo-badawczemu i militarno-przemysłowemu zadania: głębokiej modernizacji istniejącego parku lotniczego; opracowania BPR nowej generacji dla

wszystkich klas samolotów; stworzenie nowych systemów dowodzenia zdolnych efektywnie funkcjonować w ramach tworzonego systemu obrony powietrzno-kosmicznej FR oraz opracowanie perspektywicznych środków walki w przestrzeni powietrzno-kosmicznej.

BIBLIOGRAFIA

1. V. Barabanenko, N. Popow, *O spsobakh borby s vozdušnym protivnikom*, „Voennaja Mysl”, Moskwa 1997, nr 4
2. Bocharëv., O. Bulatov, A. Kazachënok, *Sistema obespechivajushhikh operacij*, „Voennaja Mysl”, Moskwa 1996, nr 2.
3. P. Butowski, *Sily Powietrzne na wirażu*, „Nowa Technika Wojskowa”, Warszawa 1999, nr 7.
4. E. Korotchenko, *Tendencii razvitija sovremennogo operativnogo iskusstva*, „Voennaja Mysl”, Moskwa 1999, nr 1.
5. V. Kozlov, *Voенno-vozdušnye sily v sovremennoj vojne*, „Voennaja Mysl”, Moskwa 1999, r. nr 6.
6. Makarenko A. Chernysh, *Koncepcija ognеvogo porazhenija protivnika v operacijakh: vzgljady na razrabotku i realizaciju*, „Voennaja Mysl” Moskwa 1993, nr 7.
7. Rudnenko, *O kriterijakh dostizhenija celej vozdušnykh operacij i operacij ob”edinenij VVS*, „Voennaja Mysl”, Moskwa 1999, nr 2.
8. V. Sinicyн, *Voенno-vozdušnye sily: problemy stanovlenija i razvitija*, „Voennaja Mysl” Moskwa 1998, nr 4.
9. V. Sinicyн, *Voенno-vozdušnye sily: itogi preobrazovanija i napravlenija razvitija*, „Voennaja Mysl” Moskwa 1999, nr 1.
10. G. Shevchenko, *Voенnoe iskusstvo v novykh ustavnykh dokumentakh*, „Voennaja Mysl”, Moskwa 1999, nr 7.

Strony internetowe:

1. <http://nvo.ng.ru>
2. <http://www.redstar.ru>
3. <http://www.airforce.ru>
4. <http://pvo.guns.ru>
5. <http://chechenya.genstab.ru>

